

1918-1921: επανάσταση και αντεπανάσταση στη Γερμανία

coghnorti

Η γερμανική επανάσταση¹ αποτελεί, με εξαίρεση τη ρωσική επανάσταση, τη σημαντικότερη κοινωνική αναταραχή του κύκλου αγώνων του 1917-1921. Μέσα σε αυτά τα γεγονότα που ξεκίνησαν με την προλεταριακή ανταρσία και τη ντεφαιτιστική δράση ενάντια στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, διαταράχθηκαν τα μοτίβα δραστηριότητας της καθημερινής ζωής, προκληθήκαν ρήξεις μέσα στον καπιταλιστικό χωροχρόνο και, μέσα από την αντιπαράθεση με παλιές και νέες δυνάμεις της αντεπανάστασης, προέκυψαν καινούργιες αντιλήψεις σχετικά με το περιεχόμενο της επαναστατικής ανατροπής.

Η αποτυχία της γερμανικής επανάστασης και ολόκληρου του κύκλου αγώνων του 1917-1921 να οδηγήσουν στο ξεπέραςμα του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής έχει πια εγγραφεί στην ιστορία του εργατικού κινήματος. Είναι αδύνατο να κατανοήσουμε τους μετασχηματισμούς που υπέστη το εργατικό κίνημα και η ίδια η επαναστατική-κομμουνιστική τάση εντός του χωρίς να αναστοχαστούμε πάνω στην ήττα του 1917-1921. Το ίδιο το προλεταριάτο βρίσκει το παρελθόν του ταξικού ανταγωνισμού απέναντί του ως καπιταλιστική πραγματικότητα, ως όψη της άμεσης εμπειρίας του, με τρόπο όμως που του διαφεύγει. Η κυριαρχία του κεφαλαίου συνεπάγεται την απαλλοτρίωση της ιστορίας του ταξικού ανταγωνισμού, το μετασχηματισμό

της σε ασύνδετες και αντιφατικές στιγμές. Η κριτική επεξεργασία του παρελθόντος του ταξικού ανταγωνισμού αποτελεί, σε πολιτικό επίπεδο, όρο για τη διάλυση της *αμεσότητας* της εμπειρίας – όρο για την ανάδειξη του μεσολαβημένου χαρακτήρα της άμεσης προλεταριακής εμπειρίας.

Τι εννοούμε με αυτό; Η πολιτική πρακτική που εκφράζει εναντίωση στις κυρίαρχες κοινωνικές σχέσεις και φιλοδοξεί να συμβάλει στη ριζική ανατροπή τους φαίνεται, σε πρώτη ματιά, να προέρχεται από την άμεση εμπειρία ή, καλύτερα, από μια επεξεργασία αυτής της άμεσης εμπειρίας. Και, πράγματι, έτσι αναπτύσσεται η αντίθεση στις κυρίαρχες κοινωνικές σχέσεις στην αμεσότητά της. Μπροστά σε ό,τι παρουσιάζεται ως ένα πλήθος από διακριτές καταπιέσεις φαίνεται να υπάρχει η δυνατότητα, όχι ιδιαίτερα δημοφιλής σήμερα, να προσανατολιστεί κανείς στην ιδέα ότι με τη συλλογική δραστηριότητα αυτές μπορούν να μετριαστούν ή και να αντικατασταθούν από μορφές ανθρώπινης συνύπαρξης στις οποίες η ελευθερία του καθενός, της καθεμιάς, θα είναι προϋπόθεση και μαζί αποτέλεσμα της ελευθερίας όλων.

Όμως για τις επαναστατικές μειοψηφίες ισχύει ό,τι και για την ανθρωπότητα συνολικά: οι άνθρωποι φτιάχνουν την ιστορία τους, όμως όχι σε συνθήκες που επιλέγονται ελεύθερα. Προτάγματα, περιεχόμενα και μορφές αγώνα δεν προκύπτουν στο κενό της αφηρημένης σκέψης ούτε από το ατομικό ή συλλογικό βίωμα γενικά, αλλά σε αποφασιστικό βαθμό μέσα σε εκείνες τις ιστορικές στιγμές όπου η τάξη δρα ενάντια σε ό,τι την κρατά υποτελή εντός κοινωνικών μορφών που εχθρεύονται την ίδια τη ζωή. Η Παρισινή

1. *Ευχαριστίες στη Σ. για τις παρατηρήσεις στο κείμενο.*

Εδώ και στα επόμενα ο όρος «Γερμανική Επανάσταση» χρησιμοποιείται για την επαναστατική αναταραχή από το 1918 μέχρι το 1921 στη Γερμανία, και όχι απλώς για τα γεγονότα του Νοεμβρίου του 1918.

Κομμούνα, η Ρωσική Επανάσταση, η Ισπανία του 1936-37, οι εξεγέρσεις της δεκαετίας του '50 ενάντια στον κρατικό καπιταλισμό, και άλλες τέτοιες ιστορικές δημιουργίες είναι ακριβώς οι μεγάλοι συλλογισμοί με τους οποίους το προλεταριάτο αναμετρείται με τον εαυτό του και άρα με ό,τι το ορίζει, το κεφάλαιο, και οι οποίοι δίνουν ιστορική μορφή στο επαναστατικό σχέδιο. Η γερμανική επανάσταση αποτελεί μια τέτοια ιστορική ρήξη. Το παρόν κείμενο είναι μια ελάχιστη συνεισφορά στη διαύγαση αυτής της ρήξης.

Στα παρακάτω θα αναπτυχθεί μια ανασυγκρότηση των γεγονότων του 1918-1921. Οι πρώτες δυο εισαγωγικές ενότητες αφορούν την περίοδο από το 1905 μέχρι το 1918. Από το 1905 μέχρι το 1914 λαμβάνει χώρα μια σημαντική άνοδος των εργατικών αγώνων, ενώ παράλληλα στο πολιτικό επίπεδο γίνονται απόπειρες επεξεργασίας της σημασίας των νέων μορφών πάλης που αναδύονται. Αυτές οι ιδέες και πρακτικές θα δοκιμαστούν εκ νέου μέσα στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και, υπό την πίεση της ταξικής σύγκρουσης και το ξέσπασμα της επαναστατικής διαδικασίας, θα φτάσουν να γίνουν ασύμβατες με κάθε σοσιαλδημοκρατική οπτική. Στις επόμενες ενότητες θα συζητηθούν κατά σειρά η *επανάσταση του Νοέμβρη* (1918) και η *Σπαρτακιστική Εβδομάδα* (Ιανουάριος 1919), η *εξέγερση του Ρουρ* (1920), η *Δράση του Μαρτίου* (1921) και η κρίση υπερπληθωρισμού του 1923. Σε αυτή την ιστορική αναδρομή θα παρεμβληθούν δυο ενότητες: η πρώτη αφορά τη δραστηριότητα των εργατριών και την έμφυλη ασυμμετρία του προλεταριάτου μέσα στην επαναστατική δυναμική και η δεύτερη έχει ως θέμα την επαναστατική διαδικασία στο επίπεδο της καθημερινής ζωής και της τέχνης. Στην τελευταία ενότητα θα αναπτυχθούν μια σειρά από συμπεράσματα σχετικά με τα γεγονότα.

1905 – 1914

Το διάστημα 1905-1914 αποτελεί μια περίοδο ανόδου της ταξικής πάλης.² Τα σωματεία μαζικοποιούνται και κάνουν την εμφάνισή τους νέες μορφές πάλης, οι οποίες θεωρητικοποιούνται με διάφορους τρόπους από τις τάσεις της κύριας πολιτικής έκφρασης του προλεταριάτου, του SPD [Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα Γερμανίας], το οποίο με τη σειρά του ενισχύεται συνεχώς. Από την άλλη μεριά, οι καπιταλιστές στήνουν Εργοδοτικές Ενώσεις, για να συντονίσουν τη δράση τους ενάντια στους εργατές.

Στα απεργιακά κύματα αυτών των ετών, με αιχμές το πρώτο γύρω στο 1905 και το δεύτερο στα 1910-1912, αυτό που προκύπτει ως ριζοσπαστική τάση μέσα στους αγώνες είναι η λογική της μαζικής απεργίας, στην οποία κάνουν την εμφάνισή τους πολιτικά αιτήματα. Οι εργάτες τείνουν να ξεπεράσουν τους κλάδους και την ένταξη ή μη σε συνδικάτα, συγκρούονται με τις συνδικαλιστικές και πολιτικές ηγεσίες, σχηματίζουν κοινές επιτροπές αγώνα, και προχωρούν σε μαχητικές ενέργειες άμεσης δράσης.

Αυτές οι μεταβολές στον τρόπο που διεξάγεται η ταξική πάλη θα αποτελέσουν την υλική-πρακτική βάση για τη θεωρητική αντιπαράθεση που ξεκινά μέσα στη Σοσιαλδημοκρατία γύρω από τη σημασία και τις χρήσεις της μαζικής απεργίας. Η δεξιά και το κέντρο της Σοσιαλδημοκρατίας εκφράζουν έντονες επιφυλάξεις ως προς τις δράσεις αυτού του τύπου καθώς βλέπουν, και πολύ σωστά, αφενός ότι απειλούν την κατεστημένη ιεραρχική σχέση ανάμεσα σε κόμμα, συνδικάτα και βάση, αφετέρου ότι με τη ριζοσπαστικότητά τους και την αμφισβήτηση της έννομης τάξης θέτουν σε κίνδυνο την ίδια τη νομιμότητα του

2. Για μια ευρύτερη διαπραγμάτευση της περιόδου, εν πολλοίς συμβατή με το παρόν κείμενο, ο αναγνώστης μπορεί να ανατρέξει στο κείμενο *Reform or Revolution? Η σχέση ανάμεσα στο πολιτικό και το κοινωνικό στα πλαίσια της Β' Διεθνούς* (2009), Α.Α., εκδόσεις Κινούμενοι Τόποι.

κόμματος και άρα τη φαντασίωση μιας ομαλής μετάβασης στον σοσιαλισμό. Παρόμοιας άποψης είναι και τα συνδικάτα. Οπότε SPD και συνδικάτα προσπαθούν σε αυτό το διάστημα να περιορίσουν και να καναλιζάρουν κάθε ανεξέλεγκτη προοπτική που ανοίγεται.

Από τη μεριά της αριστεράς γύρω από τη Ρόζα Λούξεμπουργκ θεωρητικοποιείται η αντίθεση ανάμεσα σε ηγέτες και μάζες καθώς και ο γραφειοκρατικός χαρακτήρας των σωματείων, ο οποίος δρα ανασταλτικά στο προχώρημα της ταξικής πάλης. Πολύ συνοπτικά, η αριστερά του SPD πιστεύει πως οι μαζικές δράσεις δείχνουν ότι οι εργάτες μπορούν να πάρουν στα χέρια τους την υπόθεση της ταξικής πάλης και έτσι αποτελούν τον δρόμο για την έμπρακτη μετάβαση από τους μερικούς αγώνες με οικονομικά αιτήματα στην επαναστατική πάλη που οδηγεί στον σοσιαλισμό. Παρόμοιες θέσεις, με μεγαλύτερη έμφαση στο αυθόρμητο, αναπτύσσει στη βάση του χαρακτήρα των ταξικών αγώνων ο Πάνεκουκ καθώς και άλλοι. Για τον Πάνεκουκ η εμμονή στη νομιμότητα προεικονίζει την ενσωμάτωση στον εθνικισμό και το ιμπεριαλιστικό μπλοκ. Η επίσημη σοσιαλδημοκρατία θα χαρακτηρίσει αυτές τις τάσεις σαν αναρχικές παρεκτροπές από τη συνεπή, μαρξιστική γραμμή.³

3. Αμφότεροι Λούξεμπουργκ και Πάνεκουκ θα αρνηθούν τη ρετσίνα της αναρχικής παρέκκλισης. Κατά κάποιον τρόπο αυτό εκφράζει ένα όριο στην οπτική τους. Πάντως ο Πάνεκουκ και η τάση που συσπειρώνεται γύρω του, με τη διερώτηση γύρω από τις μαζικές δράσεις, το πρόταγμα της συγκρότησης «μέσων ισχύος» (Machtmittel) από το αγωνιζόμενο προλεταριάτο και τη σύνδεση των παραπάνω με την αντιπαράθεση στον ιμπεριαλισμό, θα αποτελέσει ήδη πριν τον πόλεμο μια τάση εσωτερική μεν στη Σοσιαλδημοκρατία, που όμως κινείται ήδη σε τροχιά ρήξης με τον κρατισμό της, αμφισβητώντας ευθέως την οπτική κατάκτησης του κρατικού μηχανισμού. Ενδεικτικά: «Ο αγώνας του προλεταριάτου δεν είναι απλώς αγώνας ενάντια στην αστική τάξη για την κρατική εξουσία ως αντικείμενο, αλλά αγώνας ενάντια στην κρατική εξουσία. Το πρόβλημα της κοινωνικής επανάστασης μπορεί να διατυπωθεί εν συντομία ως

Ένα δεύτερο ντιμπέιτ είναι η σημασία του Ιμπεριαλισμού. Το κέντρο (Κάουτσκυ) και η δεξιά του SPD (Μπέρνσταϊν) θεωρούν ότι ο ιμπεριαλισμός και οι πόλεμοι δεν αποτελούν συστατικό στοιχείο του καπιταλισμού, αλλά μπορούν να αποφευχθούν με κατάλληλους πολιτικούς χειρισμούς. Υποστηρίζουν ότι το κεφάλαιο έχει ενοποιηθεί σε παγκόσμιο επίπεδο (θεωρία του Υπεριμπεριαλισμού), κάτι που καθιστά ήσσονος σημασίας τις διακρατικές αντιπαραθέσεις. Θεωρούν δηλαδή ότι η παγκόσμια κυκλοφορία του κεφαλαίου υπερκαθορίζει τα υπάρχοντα ιμπεριαλιστικά μπλοκ. Αντίθετα η αριστερά του SPD με διάφορους τρόπους και αιτιολογήσεις τεκμηριώνει ότι, στη βάση της λογικής της συσσώρευσης του κεφαλαίου, μια παγκόσμια ιμπεριαλιστική ανάφλεξη είναι αφενός αναπόφευκτη –εκτός κι αν αποκρουστεί από ένα παγκόσμιο κύμα αγώνων– αφετέρου προ των πυλών.

Όπως και νά 'χει, το 1913 στην πόλη Βασιλεία της Ελβετίας λαμβάνει χώρα ένα έκτακτο συνέδριο της Β' Διεθνούς, όπου αποφασίζεται πως σε περίπτωση που κηρυχθεί πόλεμος, καθήκον των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων διεθνώς είναι η υπεράσπιση μιας διεθνιστικής γραμμής, και η πάλη με κάθε ταξικό μέσο ενάντια στον μιλιταρισμό και τον ιμπεριαλισμό.

1914 – 1918

Τον Ιούλιο του 1914 ξεσπά ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος. Το SPD⁴ τάσσεται υπέρ του πολέ-

εξής: πρέπει η ισχύς του προλεταριάτου να αυξηθεί σε τέτοιο βαθμό, ώστε να υπερκεράσει την κρατική ισχύ· περιεχόμενο δε αυτής της επανάστασης είναι η καταστροφή και κατάλυση της κρατικής ισχύος από τα μέσα ισχύος του προλεταριάτου». (Α. Πάνεκουκ, *Massenaktion und Revolution*, Die Neue Zeit, 1912)

4. Το SPD έχει πια γιγαντωθεί και αποτελεί το μεγαλύτερο κόμμα της Γερμανίας, μια πραγματική εργατική κοινωνία μέσα στη Γερμανική κοινωνία. Δεν αποτελεί μέρος της κυβέρνησης, καθώς στην κοινοβουλευτική μοναρχία της Γερμανίας δεν

μου. Το ίδιο κάνουν και τα συνδικάτα: αποδέχονται την ταξική ειρήνη που επιβάλλει το κράτος, τάσσονται ενάντια σε κάθε ταξική κινητοποίηση, και αναλαμβάνουν την πειθαρχηση των εργατών.

Στην Εθνική συστράτευση εντάσσονται και κάθε λογής όμιλοι, ενώσεις καθώς και οι γυναικείες οργανώσεις της εποχής, με λίγες ατομικές εξαιρέσεις πασιφιστικού χαρακτήρα. Το ίδιο συμβαίνει με τους Σοσιαλδημοκράτες διεθνώς, πλην λίγων εξαιρέσεων (Μπολσεβίκοι, ολλανδικό κόμμα). Η Β' Διεθνής καταρρέει ως διεθνιστικό όργανο.⁵

Καθώς όλο και περισσότεροι εργάτες φεύγουν για το μέτωπο και γίνεται φανερό ότι ο πόλεμος θα κρατήσει καιρό, οι γυναίκες από τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα ωθούνται να μπουνε μαζικότερα μέσα στην παραγωγή. Παράλληλα, σε αυτές τις συνθήκες ταξικής συνθηκολόγησης, οι καπιταλιστές βρίσκουν την ευκαιρία να εισάγουν τεηλοριστικές μεθόδους εργασίας και να αναδιοργανώσουν την εργασιακή διαδικασία, με βασικό σκοπό να σπάσουν οριστικά τη συλλογική δύναμη και γνώση στην παραγωγή που κατείχαν οι εξειδικευμένοι εργάτες προπολεμικά, οι οποίοι και αποτελούσαν μια από τις αιχμές της εργατικής μαχητικότητας.

ισχύει η αρχή της δεδηλωμένης. Η ίδια η κυβέρνηση και πολλά αξιώματα σε διάφορες βαθμίδες του κρατικού μηχανισμού διορίζονται απευθείας από τον μονάρχη, δηλαδή το βαθύ κράτος.

5. Είναι τέτοιο το σοκ στους εναπομείναντες διεθνιστές, που ο Λένιν όταν πάρει στα χέρια του το φύλλο της Φόρβερτς (Vorwärts, επίσημη εφημερίδα του SPD), στο οποίο ανακοινώνεται η συστράτευση στον πόλεμο, θα νομίσει ότι πρόκειται για ασφαλίτικο έντυπο που εκδόθηκε με σκοπό τη διάσπαση του διεθνιστικού κινήματος. Η δε Λούξεμπουργκ θα υποστεί βαρύ νευρικό κλονισμό και για ένα σύντομο διάστημα σκέφτεται τη δημόσια αυτοκτονία ως πράξη διαμαρτυρίας. Ακόμη και η αναρχία δεν έμεινε ανεπηρέαστη από τον σοβινιστικό πυρετό. Ο Κροπότκιν μαζί με τον Ζαν Γκραβ και άλλους αναρχικούς τάσσεται υπέρ των συμμάχων (Μανιφέστο των 16, 1916). Αυτό απαντήθηκε πολύ γρήγορα από την Έμμα Γκόλντμαν, τον Μαλατέστα και άλλους αναρχικούς.

Οι υπερωρίες αυξάνονται. Μέσα στα εργοστάσια επικρατεί αυταρχισμός και όποιος δεν συμμορφώνεται σταμπάρεται ως προδότης του έθνους. Σε πολλές επιχειρήσεις οι εργάτες αναγκάζονται να εργάζονται φορώντας τη στολή του φαντάρου και ανά πάσα στιγμή μπορούν να σταλούν στο μέτωπο. Από το 1914 μέχρι τον Ιανουάριο του 1919 ισχύει ο ναυτικός αποκλεισμός της Γερμανίας από τον συμμαχικό στόλο. Υπάρχει έλλειψη σε βασικά είδη καθώς το 1/3 των διατροφικών ειδών της Γερμανίας προερχόταν από υπεράκτιες εισαγωγές. Οι μάζες εξαρτώνται από το κράτος για βασικές ανάγκες και βασικά διατροφικά είδη μοιράζονται με δελτίο. *Πόλεμος στα μετόπισθεν θα πει δουλειά μέχρι τελικής πτώσεως σε συνθήκες υποσιτισμού και μερικής άρσης των αστικών ελευθεριών.*

Στο κοινοβουλευτικό πεδίο, πρώτος ο σοσιαλδημοκράτης βουλευτής Καρλ Λήμπκνεχτ ψηφίζει ενάντια στις πολεμικές πιστώσεις (Δεκέμβριος του 1914), ακολουθούμενος από τον Όττο Ρύλε. Ο Λήμπκνεχτ θα συλληφθεί και θα σταλεί στο ανατολικό μέτωπο. Εκεί αρνείται να πάρει όπλο, οπότε για το διάστημα που βρίσκεται στο μέτωπο το πόστο του θα είναι να θάβει τα πτώματα. Σχηματίζεται ένας μικρός κύκλος εναντίωσης στον πόλεμο γύρω από τον Λήμπκνεχτ, τον Μέριγκ, τη Ρόζα Λούξεμπουργκ και την Κλάρα Τσέτκιν. Μέχρι το τέλος του 1915 ένας πυρήνας από 20-30 βουλευτές ψηφίζει σταθερά ενάντια στις πολεμικές πιστώσεις και γενικά ό,τι έχει σχέση με τον πόλεμο. Χωρίζεται σε δυο κύριες τάσεις. Από τη μια θα προκύψουν οι *Ανεξάρτητοι Σοσιαλδημοκράτες (1917)*⁶, και από την άλλη η *Διεθνής Ομάδα*, που αρ-

6. USPD (Ανεξάρτητο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα Γερμανίας). Διάσπαση του SPD του 1917, στη βάση μιας μετριοπαθούς εναντίωσης στον πόλεμο. Κεντρώος σχηματισμός που θα συμμετέχει στην επανάσταση προωθώντας δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις και ένα μικτό σύστημα συμβουλίων-δημοκρατικών θεσμών. Το 1921 θα συνενωθεί με το KPD για να δημιουργηθεί το μαζικότερο αλλά μετριοπαθές VKPD.

γότερα μετονομάζεται σε *Σπάρτακο*. Η *Διεθνής Ομάδα* σε αυτό το διάστημα και μέχρι τον Δεκέμβριο του 1918 λειτουργεί ως φράξια των *Ανεξάρτητων*.

Οι πρώτες μικρές άγριες απεργίες –σε αυτή την περίοδο πρόκειται πάντα για απεργίες ενάντια σε όλα τα συνδικάτα– συμβαίνουν ήδη από το 1914, κυρίως από εξειδικευμένους εργάτες (τορναδόρους) στο Βερολίνο. Από αυτούς τους πυρήνες στον κλάδο της βιομηχανίας μετάλλου, και ιδίως της πολεμικής βιομηχανίας, θα δημιουργηθεί μια άτυπη οργάνωση βάσης με την ονομασία *Επαναστάτες Αντιπρόσωποι* [Revolutionäre Obleute], η οποία θα παίξει σημαντικότερο ρόλο στις μετέπειτα απεργίες και την ίδια την επανάσταση του Νοεμβρίου 1918.

Την άνοιξη του 1915 συμβαίνουν οι πρώτες μικρές αντιπολεμικές διαδηλώσεις, στις 8 Μαρτίου και την πρωτομαγιά⁷.

Η κατάσταση αλλάζει αισθητά από το 1916 και μετά. Ο πραγματικός μισθός σε σχέση με το 1914 έχει πια πέσει κατά 42%, ενώ

συνεχίζουν να εντείνονται οι ελλείψεις σε βασικά αγαθά. Ξεσπούν απεργίες και ταραχές, ενώ εμφανίζονται οι πρώτες μαζικές λεηλασίες σε καταστήματα και αποθήκες.

Τον Δεκέμβριο του 1916 ψηφίζεται ένας νόμος με τον οποίον στρατιωτικοποιείται συνολικά η οικονομία. Ένα όλο και μεγαλύτερο κομμάτι της συνολικής παραγωγής μετατρέπεται σε πολεμική βιομηχανία, κατά κύριο λόγο στους κλάδους επεξεργασίας μετάλλου και στη χημική βιομηχανία. Παράλληλα, αίρεται η ελεύθερη επιλογή εργασίας, δηλαδή η κατανομή της εργασιακής δύναμης στους διάφορους κλάδους της οικονομίας γίνεται αυταρχικά από τα πάνω, με γνώμονα καταρχήν την πολεμική προσπάθεια. Στον ίδιο νόμο αναγνωρίζονται επίσημα από το κράτος τα συνδικάτα ως κοινωνικοί εταίροι.

Τον Απρίλη του 1917 έχουν ήδη φτάσει τα νέα για την επανάσταση του Φλεβάρη στη Ρωσία και ξεσπούν νέες μαζικές απεργίες. Μόνο στο Βερολίνο απεργούν 200 με 300 χιλιάδες εργάτες, με αφορμή τη μείωση στο ψωμί που δίνεται με το δελτίο. Οι εργοδότες εδώ απαντούν δίνοντας αυξήσεις.

Παράλληλα συμβαίνουν όλο και περισσότερες διαμαρτυρίες (μαζικές αρνήσεις επιτέλεσης καθήκοντος) μέσα στον γερμανικό στόλο καθώς και λιποταξίες. Οι ναύτες επιχειρούν να σχηματίσουν παράνομες ενώσεις. Η ηγεσία απαντά με καταστολή και φυλακίσεις και αμέσως ξεσπούν ανταρσίες. Την 4^η Αυγούστου του 1917 σχεδόν οι μισοί ναύτες απεργούν. Οι ναύαρχοι τότε ανεβάζουν το επίπεδο καταστολής και αρχίζουν τα έκτακτα ναυτοδικεία και τις εκτελέσεις των πρωτεργατών.

Στα τέλη του Δεκέμβρη του 1917 (έχει ήδη συμβεί η Οκτωβριανή Επανάσταση στη Ρωσία) ξεκινούν οι διαπραγματεύσεις που θα οδηγήσουν στην υπογραφή της συνθήκης του Μπρεστ-Λιτόφσκ. Τον Ιανουάριο του 1918 ξεσπά η μεγαλύτερη μέχρι τώρα πολιτική απεργία, με βασική αιχμή την εναντίωση στις ιμπεριαλιστικές προσαρτήσεις που θέλει να επιβάλει η Αυτοκρατορική Γερμανία

7. Την πρωτομαγιά του 1915 μοιράζεται η κομβικής σημασίας προκήρυξη του Λήμπκνεχτ με τίτλο *Ο κύριος εχθρός βρίσκεται μέσα στη χώρα*. Με αυτό το κείμενο εκφράζεται με διαυγή τρόπο το καίριο δίλημμα: *εθνική ενότητα με τα αφεντικά ή ταξική πάλη ενάντια στον γερμανικό ιμπεριαλισμό*; Η ιδέα ότι ο βασικός εχθρός βρίσκεται εντός των τειχών γίνεται αντικείμενο συζήτησης στην εργατική τάξη. Πλέον η εναντίωση στον πόλεμο, όπως προέκυπτε αφενός από την εμπειρία της φρίκης του πολέμου, αφετέρου δε από τις συνθήκες ζωής και εργασίας που χειροτέρευαν συνεχώς, αποκτά μια συγκεκριμένη αιχμή, εύκολα οικειοποιήσιμη σε διανοητικό επίπεδο από ένα προλεταριάτο που αρχίζει να αντιλαμβάνεται τι πρέπει να κάνει αν είναι να βγει από αυτή την κόλαση χωρίς να μπει κατευθείαν στην επόμενη. Το σύνθημα, εντέλει προϊόν και συμπύκνωση μιας μακράς και συλλογικής επεξεργασίας που ξεπερνά κατά πολύ τον ίδιο τον Λήμπκνεχτ ή και τον *Σπάρτακο*, αποτελεί ένα ιστορικό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο η «υψηλή» θεωρία δύναται σε συγκεκριμένες συνθήκες να μετατραπεί σε πρακτική κριτική, χωρίς να χάσει κάτι από τη συνοχή της και δείχνει πως όταν το προλεταριάτο πάει να ξεκινήσει το δικό του πόλεμο, τα λόγια βρίσκονται.

στην Επαναστατική Ρωσία. Πρόκειται για την εισβολή του προλεταριάτου στη διεθνή αρένα των ιμπεριαλιστικών αντιπαραθέσεων. Το βασικό σύνθημα της απεργίας είναι «Ειρήνη και Ψωμί». Η απεργία υποστηρίζεται πολιτικά από τον Σπάρτακο και ξεκινά από τα εργοστάσια πυρομαχικών του Βερολίνου. Δεν πρόκειται πια για μια αυθόρμητη ενέργεια, έχει προετοιμαστεί μυστικά από εργοστασιακές επιτροπές και τους Επαναστάτες Αντιπροσώπους. Αρχικά απεργούν 400 χιλιάδες εργάτες. Τις επόμενες μέρες η απεργία διαδίδεται σε όλες τις μεγάλες πόλεις και συνολικά οι απεργοί φτάνουν το 1 εκατομμύριο. Στη Βρέμη ο συντονισμός της απεργίας γίνεται από τους Διεθνείς Σοσιαλιστές Γερμανίας.⁸ Στο Βερολίνο σχηματίζεται το πρώτο βραχύβιο εργατικό συμβούλιο. Η κυβέρνηση απαντά με άγρια καταστολή, επιτάξεις, κατάληψη εργοστασίων από τον στρατό. Ξεσπών άγριες οδομαχίες και ταραχές με πολλούς νεκρούς. Η γενική απεργία θα κρατήσει 20 ημέρες.

Μετά την υπογραφή της συνθήκης του Μπρεστ-Λιτόφσκ, με την οποία η Σοβιετική Ρωσία χάνει εδάφη στα δυτικά, και την ήττα της απεργίας μέσα σε κλίμα άγριας καταστολής και περιορισμού των ελευθεριών, η κατάσταση φαίνεται να σταθεροποιείται. Υπάρχουν μόνο κάποιες σποραδικές μικρής κλίμακας κινητοποιήσεις μέχρι και τον Ιούλιο του 1918.

Το κλίμα αλλάζει μέσα στο καλοκαίρι. Μετά από μια σειρά από στρατιωτικές ήττες, είναι πια εμφανές τόσο στον πληθυσμό όσο και στη στρατιωτική και πολιτική ηγεσία ότι η Γερμανία πρόκειται να χάσει τον πόλεμο. Το ζήτημα πια για τους στρατηγούς είναι να σωθεί η τιμή του στρατού, να μην καταλήξει η χώρα στο χάος και να λήξει ο πόλεμος με όσο το δυνατόν λιγότερες απώλειες σε όλα τα επίπεδα. Οι λιποταξίες πολλαπλασιάζονται,

8. ISD (Διεθνείς Σοσιαλιστές Γερμανίας). Ριζοσπαστική κομμουνιστική οργάνωση. Προτάσσει ένα μαξιμαλιστικό επαναστατικό πρόγραμμα. Το Νοέμβριο του 1918 μετονομάζεται σε IKD, Διεθνείς Κομμουνιστές Γερμανίας.

συνολικά μέχρι και τον Νοέμβριο έχουμε περίπου 750.000 λιποτάκτες.

Στις αρχές του Οκτώβρη υπό την πίεση των στρατηγών αναδιοργανώνεται η πολιτική ηγεσία. Ο φιλελεύθερος πρίγκηπας Μαξφον Μπάντεν αναλαμβάνει καγκελάριος, υποσχόμενος τον προοδευτικό εκδημοκρατισμό. Στη νέα κυβέρνηση που σχηματίζεται θα συμμετέχουν για πρώτη φορά και οι Σοσιαλδημοκράτες. Στις 23 Οκτώβρη δίνεται γενική αμνηστία για τους πολιτικούς κρατούμενους και απελευθερώνεται ανάμεσα σε άλλους ο Καρλ Λήμπκνεχτ.

Νοέμβριος 1918 – Σπαρτακιστική Εβδομάδα 1919

Στις 28 Οκτώβρη οι ναύαρχοι διατάζουν τον στόλο που βρίσκεται στο Κίελο, ένα σημαντικό λιμάνι του Βορρά, να προετοιμαστεί για απόπλου. Το Γενικό επιτελείο μοιάζει να στοχεύει σε μια τελευταία επίθεση. Σε μια σειρά από πλοία οι ναύτες στασιάζουν. Μετά από δυο μέρες οι διαταγές για απόπλου ανακαλούνται. Όμως το ναυαρχείο διατάζει τη φυλάκιση 600 στασιαστών. Με νωπές τις μνήμες από τις εκτελέσεις του 1917, οι ναύτες μαζί με εργάτες διαδηλώνουν στο Κίελο στις 2 Νοεμβρίου όλη την ημέρα. Την επόμενη διαδηλώνουν ξανά για την άμεση αποφυλάκιση των ναυτών και ξεσπών συγκρούσεις με την αστυνομία.

Ξεσπών κι άλλες ανταρσίες, και στις διαδηλώσεις που ακολουθούν οι ναύτες αποπλίζουν με ό,τι έχουν περίπολα και αξιωματικούς. Στο Κίελο σχηματίζεται συμβούλιο εργατών και στρατιωτών. Τώρα, σε αντίθεση με τα συντηρητικά κόμματα που ήθελαν εξαρχής την άμεση στρατιωτική καταστολή της εξέγερσης, το SPD κάνει κάτι πολύ ενδιαφέρον: είναι η πρώτη φορά ιστορικά που η πολιτική έκφραση του κεφαλαίου θα λειτουργήσει έτσι μπροστά σε μια εξέγερση. Το SPD στέλνει στο Κίελο τον Γκούσταφ Νόσκε, ένα από τα ηγετικά του στελέχη, ο οποίος θα καταφέρει να τεθεί επικεφαλής του συμβουλίου. Έτσι ήδη

Διαδήλωση στο Κίελο, Νοέμβριος 1918

εξαρχής το SPD καταφέρνει να οικειοποιηθεί σε πολιτικό επίπεδο την εξέγερση στο Κίελο.

Ο δρόμος βέβαια συνεχίζει να μιλά μια άλλη γλώσσα. Την επόμενη μέρα, στις 5 Νοέμβρη, στο Κίελο κηρύσσεται γενική απεργία. Σε όλα τα πλοία του στόλου έχουν υψωθεί κόκκινες σημαίες και οι πολιτοφυλακές των στρατιωτών-εργατών καταλαμβάνουν δημόσια κτήρια, τον σιδηρόδρομο και το δίκτυο τηλεπικοινωνιών, αποπλίζοντας ό,τι βρίσκουν μπροστά τους. Μέχρι το βράδυ η πόλη βρίσκεται υπό τον έλεγχό τους.

Από την 6^η Νοέμβρη και μετά τα γεγονότα παίρνουν τη μορφή χιονοστιβάδας. Σε ολόκληρη τη Γερμανία συγκροτούνται συμβούλια εργατών και στρατιωτών, επιτροπές στους χώρους εργασίας και κηρύσσονται απεργίες. Μέχρι το βράδυ της 8^{ης} Νοέμβρη το κίνημα των συμβουλίων έχει καλύψει όλη τη χώρα, εκτός από το Βερολίνο όπου βρίσκεται συγκεντρωμένη η πολιτική και στρατιωτική εξουσία. Τα πρώτα αιτήματα-αποφάσεις των συμβουλίων είναι η άμεση ανακωχή, η κατάργηση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης που βρίσκεται σε ισχύ μέσα στον πόλεμο, ο οπλισμός του προλεταριάτου, η κατάργηση της μοναρχίας και η καθάρση της αριστοκρατίας.

Στο Βερολίνο, και ανεξάρτητα από ό,τι συνέβη στο Βορρά, από τα τέλη Οκτώβρη γίνονται μυστικές συνεννοήσεις ανάμεσα στον Σπάρτακο και τους Επαναστάτες Αντιπροσώπους για τον οργάνωση της Εξέγερσης. Μετά από κάποιες παλινωδίες, ορίζεται σαν ημερομηνία της εξέγερσης η 11^η Νοεμβρίου. Κάθε βράδυ γίνονται μυστικές συναντήσεις όπου καταστρώνονται τα σχέδια για την εξέγερση. Στις 3 Νοέμβρη ένας από τους κόκκινους ναύτες καταφθάνει από το Κίελο και ενημερώνει για την κατάσταση που επικρατεί εκεί. Την 7^η Νοεμβρίου το γενικό επιτελείο του Στρατού απαγορεύει τα συμβούλια, κάτι που δεν έχει καμία επίδραση στη ροή των πραγμάτων. Το επόμενο βράδυ, η αστυνομία με έφοδο σε μια μυστική συνάντηση του Σπάρτακου και των Επαναστατών Αντιπροσώπων προχωρά σε συλλήψεις και αποσπά τα έγγραφα όπου είχε καταστρωθεί το γενικό πλάνο της εξέγερσης. Τότε αποφασίζεται ότι η εξέγερση και μαζί η γενική απεργία πρέπει να γίνουμε την αμέσως επόμενη μέρα, δυο μέρες δηλαδή πριν το προκαθορισμένο σχέδιο.

Στο Βερολίνο η ηγεσία του στρατού συγκεντρώνει στρατιωτικές μονάδες με οπλοπολυβόλα καθώς και πυροβολικό, οι οποίες κινούνται προς το κέντρο της πόλης και οχυρώνονται σε σημεία κλειδιά. Η διάθεση στους

Ζήτω ο Λήμπκνεχτ! Όλη η εξουσία στα συμβούλια εργατών-στρατιωτών! Εθνοσυνέλευση!

επαναστάτες είναι ανάμικτη.⁹ Δεν γνωρίζουν τι θα κάνουν οι φαντάροι και αν η υπερπλία του στρατεύματος θα ξεπεραστεί από την άρνηση υπακοής. Το ίδιο και τα πλήθη. Όταν ξεκινούν από τα εργοστάσια το πρωί, οι εργάτες είναι έτοιμοι για τα χειρότερα, αλλά πλέον έχει φτάσει ο κόμπος στο τέρμα και δεν υπάρχει πισωγύρισμα.

Το ξημέρωμα ξεσπούν αυθόρμητες αναταραχές μικρής κλίμακας, καθώς γυναίκες που είχαν μαζευτεί στην κεντρική αγορά επιτίθενται με τα χέρια σε μονάδες της αστυνομίας που υποχωρούν άτακτα. Οι εργάτες

μαζεύονται μπροστά από τα εργοστάσια και ξεκινούν προς το κέντρο της πόλης όπου ενώνονται με ένοπλες ομάδες Σπαρτακιστών και άλλων εξεγερμένων. Η επιτυχία της απεργίας είναι καθολική. Εργάτριες από το εργοστάσιο παραγωγής χρωμάτων του Μάνσφελντ γεμίζουν την πόλη με το σύνθημα «Κάτω ο Πόλεμος» χρησιμοποιώντας μπογιές από το εργοστάσιο. Τα πλήθη αψηφούν αστυνομία και στρατιωτικές μονάδες και μπαίνουν στους στρατώνες χωρίς να γίνει μάχη. Οι στρατιώτες ενώνονται με τις μάζες, παραδίδουν τα τουφέκια στους εξεγερμένους και σχίζουν τα εθνόσημα από τις στολές – κάτι που ήταν μια πολύ διαδεδομένη πράξη ήδη από την αρχή της εξέγερσης στο Κίελο, όπου τη θέση του εθνόσημου την έπαιρνε ένα κόκκινο περιβραχιόνιο. Σε άλλες περιπτώσεις είναι τα ίδια τα πλήθη που σχίζουν τα εθνόσημα από τους φαντάρους. Η ηγεσία του στρατεύματος δίνει διαταγή να διαλυθούν τα πλήθη με τη χρήση ένοπλης βίας, όμως σε λίγο την παίρνει πίσω καθώς είναι εντελώς ανεφάρμοστη. Ξεσπούν μικρές ασυμμάχες με αξιωματικούς που ανοίγουν πυρ, οι οποίοι όμως είναι αδύ-

9. Ο Ρίχαρντ Μύλερ, ένας τορναδόρος από τους ηγέτες των Επαναστατών Αντιπροσώπων, ο οποίος είχε πρωτοστατήσει τα χρόνια του πολέμου στις άγριες απεργίες και τις οδομαχίες (ο Μύλερ είναι από τους πρώτους που θα ασκήσουν τεκμηριωμένη κριτική στον ταιηλορισμό), θα γράψει: «Τώρα, που πλησιάζει η αποφασιστική στιγμή, νιώθω ένα απίστευτο βάρος να με συνθλίβει, νιώθω φόβο για τους ταξικούς μου συντρόφους, για το προλεταριάτο. Με δεδομένη τη σπουδαιότητα της στιγμής, νιώθω ντροπιαστικά μικρός και αδύναμος. Δεν υπάρχει κανείς για να ηγηθεί». Hoffrogge, R.(2015).

νατο να αντιταχθούν σε ό,τι συμβαίνει, καθώς οι φαντάροι γενικά αρνούνται να υπακούσουν σε εντολές. Μέχρι το μεσημέρι η πόλη σε επίπεδο δρόμου είναι υπό τον πλήρη έλεγχο των εξεγερμένων.

Από ένα μπαλκόνι του Ράιχσταγκ, στις δύο το μεσημέρι, ο Σοσιαλδημοκράτης Σάιντεμαν αυτοβούλως κηρύττει την εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας. Δύο ώρες μετά ο Καρλ Λήμπκνεχτ από το κατελημμένο παλάτι κηρύττει την ίδρυση της «Ελεύθερης Σοσιαλιστικής Συμβουλευτικής Δημοκρατίας της Γερμανίας».

Τα πλήθη παραμένουν στον δρόμο, όμως πια ο ενθουσιασμός έχει αρχίσει να κοπάζει, κατά κάποιον τρόπο δεν ξέρουν τι να κάνουν. Ο ίδιος ο Λήμπκνεχτ και ο Σπάρτακος δεν έχουν την οργανωτική δύναμη για να κινήσουν τα πράγματα.

Εντέλει οι *Επαναστάτες Αντιπρόσωποι* βγάζουν τα κάστανα από τη φωτιά. Το απόγευμα συσπειρώνουν γύρω τους εργάτες με τους οποίους είχαν επαφές κατά τις απεργίες των προηγούμενων ετών και μπαίνουν στο Ράιχσταγκ. Αποφασίζεται ότι από όλα τα εργοστάσια και τους στρατώνες πρέπει να σταλούν αντιπρόσωποι, έτσι ώστε την επόμενη μέρα να συγκροτηθεί μια προσωρινή κυβέρνηση, με το όνομα «*Συμβούλιο των Λαϊκών Αντιπροσώπων*».

Τις ίδιες ώρες σε επίπεδο κεντρικής πολιτικής σκηνής συμβαίνουν σημαντικές εξελίξεις. Ο καγκελάριος πρίγκηπας Μαξ παραδίδει την καγκελαρία στον Σοσιαλδημοκράτη ηγέτη Φρήντριχ Έμπερτ. Ταυτόχρονα ξεκινούν οι διαβουλεύσεις για τον εκθρονισμό του Γουλιέλμου του Β'.

Ο Έμπερτ κατανοεί ότι ο μόνος τρόπος για να αποτραπεί η κοινωνική επανάσταση είναι να αλωθεί από τα μέσα. Η νομιμοποίηση που έχει ως νέος καγκελάριος είναι απολύτως ανεπαρκής. Οι Σοσιαλδημοκράτες καταφέρνουν να αποκτήσουν πλειοψηφία μέσα στα συμβούλια του Βερολίνου και από τους αντιπροσώπους που είναι μέλη του SPD και των *Ανεξάρτητων* προκύπτει η σύνθεση του επα-

ναστατικού «*Συμβουλίου των Λαϊκών Αντιπροσώπων*». Στη συνέχεια ο Έμπερτ έρχεται σε μυστική τηλεφωνική επαφή με τον στρατηγό Γκρένερ. Το περιεχόμενο της συμφωνίας είναι το εξής: ο στρατός θα στηρίζει τη Σοσιαλδημοκρατία και η Σοσιαλδημοκρατία θα αποκρούσει με κάθε μέσο τον κίνδυνο μιας ριζοσπαστικής επανάστασης, και θα οδηγήσει τη χώρα προς την αστική ομαλότητα. Οι δυο άνδρες θα μιλάνε σχεδόν καθημερινά στο τηλέφωνο καθόλη την επόμενη περίοδο. Οπότε, αυτή τη στιγμή, *η νέα εξουσία του SPD που αρχίζει να σχηματίζεται έχει την έγκριση της πρώην αριστοκρατίας, της ηγεσίας του στρατού και των συμβουλίων εργατών και στρατιωτών του Βερολίνου.*

Στις 11/11 υπογράφεται η ανακωχή. Την επόμενη μέρα το *Συμβούλιο των Λαϊκών Αντιπροσώπων* ανακοινώνει το πρόγραμμά του, το οποίο περιλαμβάνει την καθιέρωση του 8ωρου, μια νέα κοινωνική πολιτική, μέτρα κατά της ανεργίας, ενσωμάτωση των βετεράνων στο κοινωνικό σώμα, πολιτικές και κοινωνικές ελευθερίες, δικαίωμα εκλέγειν και εκλέγεσθαι για τις γυναίκες. Στις 15/11 η ηγεσία των συνδικάτων και ο σύνδεσμος των βιομηχάνων έρχονται σε συμφωνία κορυφής. Τα συνδικάτα αποκτούν επιπλέον αρμοδιότητες διαχείρισης του εργατικού δυναμικού και λόγο για τις εργασιακές συνθήκες. Παράλληλα θεσμοθετούνται κοινές επιτροπές εργοδοτών-αντιπροσώπων των εργατών σε επίπεδο επιχείρησης, με διαπραγματευτικό-μεσολαβητικό ρόλο. Καθιερώνονται οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας.

Την ίδια μέρα, το *Συμβούλιο των Λαϊκών Αντιπροσώπων* θεσπίζει τον σχηματισμό μιας εθελοντικής δύναμης λαϊκής άμυνας για «τη διατήρηση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας». Αυτή είναι η νομική βάση για την κρατική ενσωμάτωση των παραστρατιωτικών σωμάτων των *freikorps* που θα αρχίσουν να σχηματίζονται από αξιωματικούς.¹⁰

10. Η πρώτη μονάδα *freikorps*, το «Εθελοντικό τάγμα εφόδου Ρόσμπαχ» [Freiwilligen

Σε ολόκληρη τη Γερμανία έχουν πια σχηματιστεί περίπου 10.000 συμβούλια. Στη μεγάλη πλειονότητά τους κυριαρχούνται από *Σοσιαλδημοκράτες* και *Ανεξάρτητους* και αναγνωρίζουν τη νέα κυβέρνηση και το πρόγραμμά της. Πουθενά, ακόμα και στις εξαιρέσεις όπου έχουν δύναμη οι *Διεθνείς Κομμουνιστές* (Βρέμη, Αμβούργο), παρόλο που τα συμβούλια απορρίπτουν την εθνοσυνέλευση, δεν συμβαίνει μια επίθεση στην ίδια την καπιταλιστική σχέση και πουθενά δεν παίρνονται μέτρα ρήξης με τον αστικό κόσμο. Εξαιρέση σε αυτό το μοτίβο αποτελούν τα συμβούλια στο λεκανοπέδιο του Ρουρ, στο οποίο οι αναρχοσυνδικαλιστές έχουν έρθει σε ρήξη με τους Σοσιαλδημοκράτες. Όμως είναι φανερό ότι η πλειοψηφία του γερμανικού προλεταριάτου θέλει το πολύ-πολύ ειρήνη και μια δημοκρατική μεταρρύθμιση. Γίνεται λόγος για κοινωνικοποίηση, όμως μέσα από νομικά-κυβερνητικά κανάλια και όχι ως άμεση απαλλοτρίωση των απαλλοτριωτών. Ξεκινά ένα έντονο δημόσιο ντιμπέιτ για τον χαρακτήρα της, στο οποίο θα συμμετάσχουν όλες οι τάξεις. *Τα συμβούλια, η δημοκρατική τους πλευρά, είναι η πολιτική μορφή που επέλεξε η πολιτική εφεδρεία του κεφαλαίου, η Σοσιαλδημοκρατία, για να ανακόψει το ανατρεπτικό κίνημα.*

Η νέα «επαναστατική» εξουσία του SPD θα διακηρύξει σε κάθε τόνο ότι η επανάσταση έχει ολοκληρωθεί και ότι πλέον κάθε κινητοποίηση ή απεργία αποτελεί αντεπαναστατική δραστηριότητα. Αναπτύσσεται μια μεγάλη κυβερνητική καμπάνια με τίτλο «*Σοσιαλισμός θα πει Δουλειά*», στην οποία θα επανέλθουμε στη συνέχεια.

Παρ' όλα αυτά, ξεσπάνε απανωτές απεργίες σε ολόκληρη τη Γερμανία, με επιθετικό χαρακτήρα. Στην περιοχή του Ρουρ τα πράγματα εκτραχύνονται γρήγορα. Τα πρώτα αιτήματα είναι καθαρά οικονομικά (αυξήσεις, μοίρασμα κάρβουνου στους εργάτες, 14 ημέ-

ρες πληρωμένης αδείας). Οι ιδιωτικές μονάδες ασφαλείας των αφεντικών επεμβαίνουν, και στη συνέχεια ο στρατός. Οι εργάτες σε απάντηση παίρνουν τα όπλα και προχωρούν σε εκτεταμένες συγκρούσεις. Στο επόμενο απεργιακό κύμα στις αρχές του 1919, θα προσθέσουν σαν αιτήματα το βωρο με παράλληλη αύξηση του μισθού, πληρωμή του μισθού για το χρόνο απεργίας και θα προχωρήσουν σε πολιτικά προτάγματα: ένωση με τη Σοβιετική Ρωσία, απελευθέρωση των πολιτικών κρατούμενων, διάλυση των παραστρατιωτικών ταγμάτων ασφαλείας, αναγνώριση της συμβουλευτικής εξουσίας. Η τοπική αναρχοσυνδικαλιστική οργάνωση πολλαπλασιάζει τη δύναμή της.

Αρχές Δεκέμβρη η οργάνωση των *Διεθνών Κομμουνιστών Γερμανίας* αποφασίζει τη μαζική αποχώρησή της από τα συμβούλια. Δικαιολογούν τη στάση τους τεκμηριώνοντας ότι τα συμβούλια καταρχάς των στρατιωτών και δευτερευόντως των εργατών υπό τον τρέχοντα συσχετισμό δυνάμεων αποτελούν τα κατεξοχήν όργανα της αντεπανάστασης.¹¹ Παράλληλα, ξεκινούν τις διεργασίες για την ίδρυση του *Κομμουνιστικού Κόμματος Γερμανίας*.

Στις 16 Δεκεμβρίου συγκαλείται το Παγγερμανικό Συνέδριο των συμβουλίων εργατών-στρατιωτών. Συγκροτείται εκ νέου κεντρικό συμβούλιο υπό τη συντριπτική ηγεμονία των Σοσιαλδημοκρατών, προφανώς απορρίπτονται οι προτάσεις για συμβουλευτική εξουσία που βάζει ο Σπάρτακος και αποφασίζεται να γίνει συντακτική Εθνοσυνέλευση στις 19 Ιανουαρίου, με σκοπό τη μετάβαση σε ένα κοινοβουλευτικό καθεστώς. *Αυτή είναι η ιστορική στιγμή όπου και τυπικά τα συμβούλια παραδίδουν την όποια εξουσία είχαν στον αστικό κόσμο.*

Sturmabteilung Rossbach»] δημιουργείται στις 23 Νοέμβρη.

11. Peter Uruh [Johann Knief], *Vom Zusammenbruch des deutschen Imperialismus bis zum Beginn der proletarischen Revolution* [Από την κατάρρευση του γερμανικού ιμπεριαλισμού μέχρι την αρχή της προλεταριακής επανάστασης].

Η Σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση όλο αυτό το διάστημα ανασυντάσσεται και αναζητά τρόπους για να εξουδετερωθούν πλήρως τα συμβούλια και να επιστρέψει ο νόμος και η τάξη. Η μοίρα των πεζοναυτών που είχε έρθει από το Κίελο είχε βρει κατάλυμα στο παλάτι του Βερολίνου. Τα Χριστούγεννα η κυβέρνηση τους προβοκάρει, παρακρατώντας το μισθό τους και διατάσσοντάς τους να αποχωρήσουν. Οι ναύτες αρνούνται. Σε απάντηση στέλνονται τακτικά σώματα στρατού. Όμως, καθώς ο στρατός δεν έχει εμπειρία σε μάχες μέσα σε αστικό περιβάλλον και βρίσκεται περικυκλωμένος από μια διαδήλωση που είχε έρθει σε αλληλεγγύη προς τους οχυρωμένους ναύτες ηττάται και οι επαναστάτες ναύτες διατηρούν τις θέσεις τους. Οι σοσιαλδημοκράτες κατανοούν ότι αν θέλουν να επιβάλουν τον νόμο και την τάξη πρέπει να χρησιμοποιήσουν τα παραστρατιωτικά σώματα. Οι Ανεξάρτητοι Σοσιαλιστές παραιτούνται από την κυβέρνηση, η οποία πια είναι αμιγώς Σοσιαλδημοκρατική.

Στις 26 Δεκεμβρίου οι αναρχοσυνδικαλιστές (FVDG [Freie Vereinigung Deutscher Gewerkschaften], μετέπειτα FAUD [Freie Arbeiter-Union Deutschlands]) διοργανώνουν ένα συνέδριο όπου αποφασίζουν ότι θα ξεκινήσουν τις κοινές δράσεις με τις κομμουνιστικές δυνάμεις, και τάσσονται υπέρ της δικτατορίας του προλεταριάτου.¹²

30 Δεκεμβρίου με 1^η Ιανουαρίου του 1919 λαμβάνει χώρα το ιδρυτικό συνέδριο του KPD, του *Κομμουνιστικού Κόμματος Γερμανίας*. Συμμετέχουν ο *Σπάρτακος*, οι *Διεθνείς Κομμουνιστές*, το *Αντεθνικό Κόμμα Σοσιαλιστών*, η *Ένωση Επαναστατών Διεθνιστών Σοσιαλιστών* καθώς και άλλες κομμουνιστικές μικρότερες ομαδοποιήσεις. Υπάρχει σαφής

12. Σε αυτό το πλαίσιο και για την περίοδο που συζητούμε, δικτατορία του προλεταριάτου σημαίνει προλεταριακή εξουσία και οργάνωση της ένοπλης πάλης για την ανατροπή του κράτους και του κεφαλαίου. Εκ των υστέρων και μέσα από την αντιπαράθεση με τον σοβιετικό σχηματισμό θα προκύψουν κριτικές σε αυτή την οπτική.

Εξεγερμένοι προλετάριοι στα γεγονότα της «Σπαρτακιστικής Εβδομάδας»

ετερογένεια, καθώς όλες οι τάσεις εκτός από τον *Σπάρτακο* εκφράζουν έναν αντικοινοβουλευτικό ριζοσπαστισμό, τάσσονται ενάντια στην ιεραρχική συγκεντρωτιστική μορφή και προτάσσουν την ίδρυση νέων οργανώσεων βάσης στους χώρους δουλειάς ενάντια στα υπάρχοντα συνδικάτα. Η *IKD* ήδη προτάσσει μια *ενιαία* μορφή οργάνωσης και την άρση της διάκρισης ανάμεσα σε κόμμα και συνδικάτο. Ο *Σπάρτακος* βρίσκεται στη μειοψηφία και το νεοσύστατο κόμμα αποφασίζει να δρα αντικοινοβουλευτικά, απέχοντας από όλες τις εκλογικές διαδικασίες. Ως προς το θέμα των συνδικάτων, εντέλει σε δεύτερο χρόνο, προωθείται η προπαγάνδη της οργανωμένης εξόδου από αυτά και η συγκρότηση εξωσυνδικαλιστικών οργάνων βάσης.

Τρεις μέρες μετά, η κυβέρνηση καθαιρεί τον *Άιχχορν* [Emil Eichhorn], έναν *Ανεξάρτητο Σοσιαλδημοκράτη* με αριστερίζουσες τάσεις, που ήταν διοικητής της αστυνομίας του Βερολίνου, με βασική αιτιολογία ότι δεν κυνηγά ως όφειλε τους Σπαρτακιστές. Το ίδιο βράδυ οι *Ανεξάρτητοι Σοσιαλδημοκράτες*, το KPD και οι *Επαναστάτες Αντιπρόσωποι* σχηματίζουν μια επιτροπή αγώνα, που θα μετατραπεί στην επιτροπή της εξέγερσης και καλούν την εργατική τάξη του Βερολίνου σε διαδήλωση διαμαρτυρίας. Πολύ πάνω από τις προσδοκίες τους, η διαδήλωση είναι τεράστια και παίρνει εξεγερσιακά χαρακτηριστικά. Το ίδιο βράδυ καταλαμβάνονται δημόσια κτίρια και σχεδόν όλες οι εφημερίδες και τα τυπο-

Freikorps, Βερολίνο 1919

γραφεία καθώς και ο σιδηροδρομικός σταθμός. Η λαϊκή μοίρα πεζοναυτών αρνείται να συμμετάσχει στην εξέγερση και ανακοινώνει την ουδετερότητά της.

Ένα κομμάτι του KPD είχε αμφιβολίες για την εξέγερση. Η Λούξεμπουργκ πίστευε ότι ήταν κάτι πρόωρο. Ίδια γνώμη υπάρχει και στα όργανα του κόμματος. Όμως ο Λήμπκνεχτ που συμμετέχει στην επιτροπή της εξέγερσης έχει αυτονομηθεί από τις κομματικές διαδικασίες και τάσσεται υπέρ της πλήρους συμμετοχής. Κατά κάποιον τρόπο το νεοσύστατο κόμμα σέρνεται πίσω από τις εξελίξεις και αναγκάζεται να πάρει θέση, μαζί με δυνάμεις που δεν έχουν καθαρές επαναστατικές πολιτικές, αλλά αμφιταλαντεύονται ανάμεσα στην εξέγερση και τη διαπραγμάτευση. Όπως και να 'χει, ενώ οι μάζες βρίσκονται στα οδοφράγματα, δεν οργανώνεται μια κατά μέτωπο επίθεση στον κρατικό μηχανισμό από τις ριζοσπαστικές μειοψηφίες, με βασική δικαιολογία ότι κάτι τέτοιο θα διαχώριζε περαι-

τέρω τους εξεγερμένους από τις «μάζες». Το ζήτημα δεν ήταν τόσο το αν η εξέγερση ήταν πρόωρη ή όχι, έτσι κι αλλιώς αυτά δεν αποφασίζονται έτσι, αλλά ότι έμεινε στα μισά, ότι οι κομμουνιστές δεν ώθησαν τα πράγματα μέχρι εκεί που τους επέτρεπε τις πρώτες ημέρες και νύχτες ο συσχετισμός δυνάμεων. Μέσα σε αυτό τον χαμό, οι *Ανεξάρτητοι* ξεκινούν τις διαπραγματεύσεις με τον Νόσκε.

Ο σοσιαλδημοκράτης Νόσκε, που θα πάρει επάνω του προσωπικά την οργάνωση της αντεπανάστασης, έχει ήδη συνάψει συμφωνίες με τα freikorps, τις φασίζουσες παραστρατιωτικές μονάδες που συγκρότησε παράτυπα η ηγεσία του στρατού μετά την ανακωχή. Θα εκμεταλλευτεί την κωλυσιεργία των επαναστατών για να περικυκλώσει την πόλη με στρατό και freikorps, και από την 7^η Ιανουαρίου θα θέσει σε λειτουργία το σχέδιο ανακατάληψης της πόλης. Οι μάχες θα κρατήσουν 7 ημέρες. Οι δυνάμεις του νόμου και της τάξης έχουν σαφή υπεροπλία. Μετά από

ένα αρχικό διάστημα όπου τα πράγματα είναι αμφίρροπα, θα προχωρήσουν μέσα στο εξεγερμένο Βερολίνο διαλύοντας τα οδοφράγματα, φυλακίζοντας, βασανίζοντας και σκοτώνοντας τους επαναστατημένους προλετάριους χωρίς να σέβονται λευκές σημαίες που δηλώνουν παράδοση και χωρίς να δείχνουν κανένα έλεος. Η Λούξεμπουργκ θεωρεί ότι ο Λήμπκνεχτ έδρασε ενάντια στο πρόγραμμα του KPD και την ίδια την ως τώρα λογική του Σπάρτακου. Στις 15 Ιανουαρίου η αναταραχή έχει πια λήξει και σε ένα κλίμα ακραίας λευκής τρομοκρατίας τα freikorps θα εντοπίσουν τον Καρλ Λήμπκνεχτ και τη Ρόζα Λούξεμπουργκ. Με την προφορική έγκριση του Νόσκε θα τους δολοφονήσουν. Με αυτή τη βαριά ήττα κλείνει η πρώτη φάση της περιόδου που συζητάμε.

Εδώ πρέπει να ειπωθούν λίγα λόγια για τα freikorps, τα παραστρατιωτικά σώματα που από εδώ και πέρα αναλαμβάνουν την καταστολή σε στρατιωτικό επίπεδο. Η ραχοκοκαλιά των freikorps δημιουργήθηκε από αξιωματικούς και φαντάρους των επίλεκτων ταγμάτων εφόδου με σοβινιστικές-εθνικιστικές ιδέες. Είναι κατά κάποιον τρόπο οι λοκατζήδες της εποχής. Πρόκειται για μια δύναμη περίπου 300.000 ανδρών, οι οποίοι πληρώνονται από την κυβέρνηση και άρα έχουν υλικά συμφέροντα από την επικράτηση της αντεπανάστασης. Έζησαν τη φρίκη του πολέμου με διαφορετικό τρόπο από τους απλούς φαντάρους, ως μια δύναμη που σκορπά τον όλεθρο. *Για αυτούς τους άνδρες η βία είναι μαγική, το ενοποιητικό στοιχείο μιας αρραγούς ανδρικής κοινότητας.*¹³ Δεν θα υπάρξουν λιποταξίες ή

13. «Λένε ότι ο πόλεμος τελείωσε. Και βάζουμε τα γέλια. Εμείς οι ίδιοι είμαστε ο πόλεμος. Η φωτιά τον καίει μέσα μας. Τυλίγει όλο μας το είναι, το πάθος για καταστροφή μάς συναρπάζει (...) Οδεύουμε προς τα μεταπολεμικά πεδία μάχης [του εμφυλίου] όπως στα πεδία μάχης του Δυτικού Μετώπου: τραγουδώντας, γεμάτοι με τη χαρά της περιπέτειας. Και την ώρα της επίθεσης προελαύνουμε όπως τότε: αμίλητοι, γεμάτοι θάνατο, χωρίς έλεος». (Theweleit, 1987). Πρόκειται για τα λόγια ενός μέλους της σκληροπυρηνικής ταξιαρχίας freikorps

συναδελφώσεις ανάμεσα σε freikorps και εξεγερμένους. Η εμφάνιση των freikorps στη δημόσια σκηνή ορίζει μια ποιοτική αλλαγή στο επίπεδο βίας από τη μεριά του κράτους. Αποτελούν τον τρόπο με τον οποίο *το κεφάλαιο προώθησε και εν μέρει επέβαλε τη στρατιωτικοποίηση του κοινωνικού ζητήματος*. Συμβαίνει ταυτόχρονα με τη συγκρότηση σε επίπεδο δημόσιας σφαίρας ενός εσωτερικού εχθρού ο οποίος θεωρείται ότι έχει εκπέσει από την ίδια την ανθρώπινη συνθήκη. Πλέον οι εξεγερμένοι εργάτες και εργάτριες δεν θεωρούνται καν άνθρωποι – και άρα βία κάθε είδους μπορεί να χρησιμοποιηθεί εναντίον τους. *Τα freikorps αποτελούν τη στιγμή έξω από κάθε νομιμότητα, που όμως καθιστά εφικτή τη νέα δημοκρατική έννομη τάξη*. Ανάμεσα σε σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση και freikorps συνάπτεται μια ανίερη συμμαχία, σχετικά επίφοβη αλλά αρκετά σταθερή, έτσι ώστε να λειτουργήσει τα επόμενα χρόνια.

1919: η κυβέρνηση επιχειρεί να διαλύσει την επανάσταση στην υπόλοιπη Γερμανία

Στις 19 Ιανουαρίου γίνονται οι εκλογές για τη συντακτική εθνοσυνέλευση. Το KPD απέχει, και προκύπτει μια κυβέρνηση του SPD. Στο επόμενο διάστημα οι Σοσιαλδημοκράτες βγαίνουν στην επίθεση σε ολόκληρη τη Γερμανία και χρησιμοποιούν τον στρατό και τα freikorps για να καταστείλουν με αγριότητα κάθε προλεταριακή εναντίωση στη νέα πραγματικότητα. Η μεγάλη διαφορά είναι ότι το κράτος δρα σε επίπεδο Γερμανίας, ενώ οι εξεγερμένοι συνεχίζουν να δρουν τοπικά, σε επίπεδο κρατιδίου. Αυτό δίνει τη δυνατότητα στο κράτος να συγκεντρώνει τις δυνάμεις του

Έρχαντ, που στρατολογήθηκε στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο σε ηλικία 16 χρονών και εν συνεχεία εντάχθηκε στα freikorps. Αποδίδουν με γκροτέσκο τρόπο όψεις της στάσης αυτών των ανθρώπων. Προφανώς με τα freikorps τίθεται το ζήτημα του εκφασισμού της κοινωνίας, του οποίου όμως η διαπραγμάτευση υπερβαίνει κατά πολύ τα όρια και τους στόχους του κειμένου.

και να εξουδετερώνει τις όποιες εξεγερσιακές δράσεις εμφανίζονται ανά την επικράτεια.

Κατά σειρά, θα καταστείλουν το Εργατικό Συμβούλιο της Βρέμης που είχε ξεφύγει από τον έλεγχο των Σοσιαλδημοκρατών, τις ένοπλες πολιτοφυλακές στο Αμβούργο, την εξεγερσιακή απεργία των μεταλλωρύχων του Ρουρ. Κηρύσσεται στρατιωτικός νόμος εκ νέου και βγαίνει μια κυβερνητική ανακοίνωση σύμφωνα με την οποία οποιοσδήποτε βρεθεί να φέρει όπλο χωρίς άδεια θα εκτελείται επί τόπου. Στο Βερολίνο τα εργατικά συμβούλια ριζοσπαστικοποιούνται και με τη στήριξη του ανασυντασσόμενου KPD κηρύσσεται γενική απεργία με βασικό σύνθημα «*Όλη η Εξουσία στα Συμβούλια*». Είναι η κατεξοχήν εξεγερσιακή πολιτική απεργία του 1919. Άλλα αιτήματά της είναι: διάλυση όλων των κυβερνητικών και παραστρατιωτικών μονάδων, άμεση δημιουργία ενός επαναστατικού εργατικού στρατού, απελευθέρωση των πολιτικών κρατουμένων και άρση του καθεστώτος πολιορκίας. Ο Νόσκε απαντά βγάζοντας στρατό και freikorps στον δρόμο. Έχουμε τρεις φάσεις στην απεργία. Στην πρώτη (3-5/3) συμβαίνουν σε ευρεία κλίμακα λεηλασίες, καταστροφές καταστημάτων και ταραχές χωρίς ιδιαίτερο οπλισμό από τη μεριά των εργατών και ανεξάρτητα από τις οργανωτικές δομές της απεργίας. Σε δεύτερη φάση (5-6/3) έχουμε στην Αλεξάντερπλάτς σκληρές οδομαχίες ανάμεσα στις επίλεκτες μονάδες της κυβέρνησης και τους κόκκινους πεζοναύτες, στις οποίες οι πεζοναύτες κατατροπώνονται. Σε τρίτη φάση (6-12/3) λαμβάνει χώρα η προέλαση των κυβερνητικών μονάδων στις συνοικίες που είχαν οχυρωθεί οι εξεγερμένοι εργάτες. Για την εξουδετέρωση των τελευταίων χρησιμοποιείται πλήρως στρατιωτικοποιημένη βία: όλμοι, βαρύ πυροβολικό, επιθέσεις με φλογόβολα, αεροπορικοί βομβαρδισμοί. Συνολικά σκοτώνονται 1200 εργάτες.

Στη Βαυαρία από τον Απρίλη μέχρι τον Μάη δημιουργούνται διαδοχικά δυο Συμβουλευτικές Δημοκρατίες. Στην πρώτη συμμετέχουν αναρχικοί και στη δεύτερη και οι

κομμουνιστές. Παρόλο που το προλεταριάτο παίρνει τα όπλα, ξανά δεν προχωρά σε κινήσεις που να επιτίθενται στον όρο ύπαρξης της αστικής εξουσίας, δηλαδή την ίδια την καπιταλιστική σχέση. Αυτό είναι ένα μοτίβο που επανέρχεται στα γεγονότα. Τα freikorps θα μπουνε τον Μάιο μέσα στη Βαυαρία και θα τσακίσουν τη συμβουλευτική εξουσία.¹⁴

Μέσα από την ήττα της κατά μέτωπο αντιπαράθεσης με το κράτος, ένα κομμάτι της ριζοσπαστικότητας επιστρέφει στους χώρους εργασίας για να δράσει εκεί. Το 1919 συμβαίνουν 7 φορές περισσότερες απεργίες από ό,τι το 1918. Από τις 3.682 καταγεγραμμένες ξεχωριστές απεργίες μόλις οι 584 λήγουν με ήττα των εργατών ως προς τα οικονομικά αιτήματα.

Σημάδι αυτής της ριζοσπαστικοποίησης αποτελεί η ίδρυση στο λεκανοπέδιο του Ρουρ της πρώτης «*Γενικής Ένωσης Ανθρακωρύχων*». Πρόκειται για ένα επαναστατικό μόρφωμα βάσης, έξω και ενάντια σε όλα τα συνδικάτα, που κάνει πράξη το σύνθημα της οργανωμένης εξόδου από τα συνδικάτα. Κηρύσσει γενική απεργία η οποία παίρνει εξεγερσιακά χαρακτηριστικά και κρατά ένα μήνα. Τους επόμενους μήνες παρόμοια μορφώματα σχηματίζονται σε διάφορες περιοχές στη Γερμανία και αρχίζουν να συντονίζονται.

14. Αυτό δεν σημαίνει ότι υπήρχαν μόνο ήττες. Δόθηκαν σημαντικές μάχες, και οι εξεγερμένοι προσπάθησαν να αντιπαρατεθούν όσο καλύτερα μπορούσαν σε στρατιωτικό επίπεδο. Για παράδειγμα σε μια πόλη έξω από το Μόναχο που λεγότανε Νταχάου, οι κόκκινες μονάδες υπό τη διοίκηση του γερμανοεβραίου ποιητή Ερνστ Τόλλερ διέλυσαν την εμπροσθοφυλακή των κυβερνητικών στρατευμάτων που προηλαυαν προς το Μόναχο. Αυτή η νίκη έπαιξε σημαντικό ρόλο στην προπαγάνδα της «Αριστεράς». Χρόνια αργότερα, τη δεκαετία του '30, το σταλινικό πια KPD θα υψώσει αυτή τη νίκη σε μυθικά επίπεδα, απειλώντας τους Ναζί με τη φράση «Θα τα ξαναπούμε στο Νταχάου». Τελικά ήταν οι Ναζί που έκαναν πράξη αυτή την απειλή με τον πιο κυριολεκτικό τρόπο, ανοίγοντας στο Νταχάου ένα από τα πρώτα στρατόπεδα συγκέντρωσης πολιτικών κρατουμένων υπό τη διοίκηση των SS.

Οι προλετάρισσες μέσα στην επανάσταση

Τους πρώτους έξι μήνες του 1919 συμβαίνουν αλληπάλληλες λεηλασίες καταστημάτων και αποθηκών. Πιο γενικά, από το 1916 μέχρι και το 1923 συναντούμε ξανά και ξανά αυθόρμητες ταραχές που συνοδεύονται από ντουσε καταστήματα και αποθήκες τροφίμων και λεηλασίες ή αυτομειώσεις αγαθών. Το κύριο υποκείμενο που λαμβάνει μέρος είναι γυναίκες προλεταριακής καταγωγής, και σε δεύτερο πλάνο οι άνεργοι. Οπότε μπαίνει το ζήτημα: γιατί οι εργάτριες;¹⁵

Μια προκάτ απάντηση θα ήταν: υπό τον έμφυλο καταμερισμό εργασίας στον καπιταλισμό, μια ομάδα ανθρώπων τοποθετείται βίαια στην ιδιωτική σφαίρα και επιφορτίζεται με την αναπαραγωγή της εργασιακής δύναμης, η οποία διαδικασία αναπαραγωγής

15. Η κατάσταση των εργατριών σε γενικές γραμμές πριν τον πόλεμο έχει ως εξής: Απασχολούνται κατά κύριο λόγο σε ανειδίκευτες θέσεις και σε χαμηλότερο γενικό ποσοστό από τους άνδρες. Έχουν χαμηλότερη συνδικαλιστική ενσωμάτωση. Χρειάζονται την άδεια του συζύγου ή του κηδεμόνα για να εργαστούν – μια διάταξη που στη δυτική Γερμανία επισήμως καταργείται το 1977. Ο μέσος γυναικείος μισθός κυμαινόταν ανάμεσα στο 1/3 και το 1/2 του ανδρικού με μια ήπια τάση προς μείωση της διαφοράς. Οι γυναίκες δούλευαν λιγότερο, όμως αν προστεθεί και η απλήρωτη οικιακή εργασία δούλευαν περισσότερες ώρες. Το προφανές αποτέλεσμα αυτής της συνθήκης είναι οι εργάτριες να εξαρτώνται υλικά από τους εργάτες. Στα χρόνια του 1918-1921 αναπτύσσεται η θεωρητικοποίηση πως η εργάτρια υπόκειται σε μια διπλή καταπίεση: ως εργάτρια υπόκειται στην καπιταλιστική σχέση εκμετάλλευσης, ως γυναίκα στην καταπιεστική πατριαρχική συνθήκη. «*Η σχέση της γυναίκας προς τον άντρα είναι όμοια με τη σχέση του συνόλου του προλεταριάτου προς τον καπιταλισμό.*» Ο διφυής χαρακτήρας της καταπίεσής της γεννά αντιθέσεις και μέσα στις ριζοσπαστικές οργανώσεις. Οι κομμουνίστριες εξαπολύουν την κατηγορία πως οι άντρες είναι σύντροφοι στη δημόσια πολιτική δραστηριότητα, όμως στην ιδιωτική σφαίρα παραμένουν αυταρχικοί και αναπαράγουν την παραδοσιακή ηθική. (Συνοψίσαμε στοιχεία από ομιλία της Anna Classe-Lange στο 2^ο συνέδριο του KAPD, 1920).

ορίζεται ως μη-εργασία. Ως εκ τούτου τα επιφορτισμένα με την αναπαραγωγή της εργασιακής δύναμης υποκείμενα ορίζονται ως δεύτερης διαλογής άτομα, δηλαδή γυναίκες. Στη συγκυρία που συζητούμε, η αναπαραγωγή της εργασιακής δύναμης δεν μπορεί να λάβει χώρα μέσα από τα κανονικά κυκλώματα με έναν ομαλό τρόπο: έχουμε να κάνουμε με βίαιη και μαζική απαξίωση εργασιακής δύναμης. Συνεπώς τα άτομα που βρίσκονται κοντά στην αναπαραγωγή της εξωθούνται σε συλλογικές ενέργειες άμεσης δράσης. Αυτή είναι μια πρώτη προσέγγιση, αλλά παραμένει σε μια γενικότητα που περισσότερο κρύβει παρά αποκαλύπτει.

Τα τρία «Κ»¹⁶ που ιστορικά συνόψιζαν τον γυναικείο κόσμο έχουν πια αλλάξει πρόσημο. Ο παραδοσιακός κόσμος της γυναίκας τελεί υπό κατάρρευση. Η εκκλησία υποστηρίζει τον πόλεμο και μετά τον Νόμο, την Τάξη και την ηθική, η κουζίνα είναι άδεια, τα παιδιά υποσιτίζονται, οι έφηβοι δεν ακούνε κανένα. Από τον πόλεμο εμφανίζεται και σταθεροποιείται μια «περίσσεια»¹⁷ μερικών εκατομμυρίων γυναικών στο ηλικιακό γκρουπ 20-40, εξαιτίας των νεκρών και ανάπηρων φαντάρων.

Από το 1918 και μετά οι εργάτριες απομακρύνονται μαζικά από την παραγωγή και αντικαθίστανται από βετεράνους, οι οποίοι αυτοδικαίως σύμφωνα με τις διατάξεις μπορούν να επιστρέψουν στη δουλειά που είχαν πριν τον πόλεμο. Αυτό συμβαίνει καταρχάς με απολύσεις από τα αφεντικά. Εντελώς ενδεικτικά, η Bosch απέλυσε 3.500 εργάτριες τον Νοέμβρη του 1918, ο όμιλος Krupp 24.000 μέχρι το τέλος του 1918. Παράλληλα, είναι τα ίδια τα εργατικά συμβούλια τα οποία υπό την ηγεσία του SPD και USPD αποφασίζουν την απόλυση των εργατριών έτσι ώστε να αντικατασταθούν από εργάτες. Για παράδειγ-

16. Τρεις γερμανικές λέξεις από Κ: Εκκλησία, κουζίνα, παιδιά [Kirche, Küche, Kinder].

17. Προφανώς έχει νόημα να μιλούμε για περίσσεια μόνο υπό το πλαίσιο εκμεταλλευτικών και αλλοτριωτικών κοινωνικών σχέσεων.

μα, σε ένα εργοστάσιο της Siemens το 1919, σε γενική συνέλευση εργατών αποφασίζεται με ψήφους 2700 υπέρ και 15 κατά (!) η απόλυση των παντρεμένων γυναικών. Σε άλλες περιπτώσεις οι εργάτριες αντιστάθηκαν, συνέχισαν δηλαδή να παρουσιάζονται στο εργοστάσιο. Το ζήτημα λύθηκε με τη χρήση βίας. Εξαιρέση σε αυτή την τάση αποτελούν τα συμβούλια ανέργων, από τα οποία μπαίνει επιτακτικά το αίτημα της εξίσωσης του επιδόματος ανεργίας για άνδρες και γυναίκες.

Η γενική αυτή τάση θεσμοθετείται με υπουργικά διατάγματα από τη σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση. Η απόλυση πλέον των παντρεμένων εργατριών και των εργατριών που δεν έχουν άτομα να εξαρτώνται από αυτές είναι υποχρεωτική σε περίπτωση που υπάρχουν εργάτες για τις θέσεις αυτές. Υπάρχει σειρά προτεραιότητας στις απολύσεις, με πρώτες τις παντρεμένες και τελευταίες τις άγαμες που έχουν πάνω από δυο παιδιά.

Από το 1918 και δώθε εμφανίζεται μια ραγδαία αύξηση των γεννήσεων εκτός γάμου (ένα στα πέντε παιδιά στο Βερολίνο γεννιούνται εκτός γάμου), καθώς και των (παράνομων) αμβλώσεων. Η παιδική θνησιμότητα, ειδικά για τα παιδιά αυτής της κατηγορίας των άγαμων γυναικών υπερδιπλασιάζεται σε σχέση με τα προπολεμικά ποσοστά. Αντίστοιχα ανεβαίνουν και οι θάνατοι κατά τη γέννα. Πολύ απλά, οι διαθέσιμες θερμίδες δεν επαρκούν για μια ασφαλή γέννα-λοχεία.

Οι εργάτριες προσπαθούν με διάφορους τρόπους να αποκτήσουν πρόσβαση στην προλεταριακή δημόσια σφαίρα που σχηματίζεται. Σε κάποιες πόλεις στήνουν συμβούλια εργατριών, ζητούν ποσόστωση στα συμβούλια, απαιτούν ισότιμο λόγο στις εργατικές επιτροπές των αντρών τους στη βάση του ότι ο μισθός αφορά νοικοκυριά και όχι άτομα. Αυτά τα αιτήματα μένουν εν πολλοίς αιτήματα. Ο ρόλος των εργατριών στα «κανονικά» εργατικά συμβούλια περιορίζεται πλην εξαιρέσεων στη γραμματειακή υποστήριξη. Οπότε βρίσκονται λίγο πολύ αποκλεισμένες από την προλεταριακή δημόσια σφαίρα και

τη συμμετοχή στη λήψη και υλοποίηση αποφάσεων και αυτό σε έντονη αντίθεση με τη συμμετοχή τους στις διαδηλώσεις, την παράνομη δραστηριότητα και τις μαζικές δράσεις. Στη βάση αυτού του πλαισίου μπορούμε να αρχίσουμε να κατανοούμε τον έμφυλο χαρακτήρα των λεηλασιών. *Για να ανατραπεί αυτή η δυναμική εντός του προλεταριάτου και με δεδομένα τα χαρακτηριστικά της έμφυλης σχέσης της περιόδου, θα χρειαζόταν να συμβεί μια επανάσταση μέσα στην επανάσταση.*

Καθημερινή ζωή και τέχνη μέσα στην επανάσταση

Η επαναστατική δυναμική της περιόδου ωθεί διαφορετικά κοινωνικά στρώματα να πάρουν θέση σε ό,τι συμβαίνει. Ένα κομμάτι της καλλιτεχνικής πρωτοπορίας της εποχής συντάσσεται με την εξέγερση και μάλιστα όχι ως συνοδοιπόροι, αλλά ενεργά, στους αναρχικούς κύκλους και τις γραμμές του ριζοσπαστικού κομμουνισμού.

Οι ντανταϊστές και η αριστερά του εξπρεσιονισμού παράγει θεατρικά έργα όπως «Το Εργοστάσιο-Φυλακή», «Ο άνθρωπος-Μάζα» και «Οι σπάστες των μηχανών». Γίνεται προσπάθεια με αυτοσχέδιους θιάσους αυτά να παιχτούν στις εργατογειτονίες και μπροστά στις πύλες των εργοστασίων. Αυτές οι κινήσεις αποτελούν τον προπομπό του μετέπειτα επικού θεάτρου. Σε παρόμοιο κλίμα κινείται και η λογοτεχνική παραγωγή, όπου εκδίδονται διηγήματα με ταξικό-διεθνιστικό περιεχόμενο, τα οποία αφορούν στις απεργίες και τις συγκρούσεις της εποχής. Αρκετά είναι ημιβιωματικά κείμενα από τους ίδιους τους συμμετέχοντες εργάτες και δημοσιεύονται σε συνέχειες στον κομμουνιστικό και αναρχικό τύπο. Κατά κάποιον τρόπο αποτελούν μια προσπάθεια οι ίδιοι οι συμμετέχοντες να συνειδητοποιήσουν καλύτερα ό,τι κάνουν με τα μέσα της τέχνης.

Ίσως φανεί περίεργο, αλλά καθόλη τη διάρκεια του πολέμου απαγορευόταν ο χορός σε δημόσιους χώρους [Tanzverbot]. Με την

ανακωχή διαδίδεται στις μεγάλες πόλεις μια φρενίτιδα με τον χορό¹⁸ –κάτι που μάλλον θα χαροποιούσε ιδιαίτερα την Έμμα Γκολντμαν– σε λέσχες, αυτοσχέδιους χώρους, έξω στον δρόμο, σε τέτοια κλίμακα μάλιστα, που οι αρχές να μιλούνε για την απειλή της μαζικής ψύχωσης και να οργανώνουν επί τούτου επιχειρήσεις καταστολής.

Παράλληλα, ιδίως στο Βερολίνο, ξεδιπλώνεται η μη ετεροκανονική επιθυμία, και βρίσκει χώρους να εκφραστεί. Η αριστερά παρόλη τη συμπάθειά της,¹⁹ το 1918-1921 δεν παλεύει οργανωμένα για την κατάργηση της Παραγράφου 175 που εξισώνει το ομοφυλόφιλο σεξ με την κτηνοβοασία και το τιμωρεί ανάλογα. Εξαιρέση αποτελεί η αναρχία, ιδίως του ατομικιστικού προσανατολισμού, που σταθερά προπαγανδίζει για περισσότερη ελευθερία σε όλο το φάσμα της ζωής και προσπαθεί να την κάνει πράξη, και κυρίως ο κύκλος γύρω από τον Όττο Γκρος [Otto Gross].

18. Υλική προϋπόθεση για αυτό το ξέσπασμα ή μάλλον για τη μορφή που πήρε, ήταν η άρση του ναυτικού αποκλεισμού από τον συμμαχικό στόλο. Οι εμπορικές συναλλαγές ξεκινούν ξανά, και σύντομα φτάνουν από την Αμερική οι δίσκοι με τη μοντέρνα χορευτική μουσική της εποχής. Και αυτό δείχνει, σε μια μικροκλίμακα, τον τρόπο με τον οποίον η κυκλοφορία των εμπορευμάτων αποτελεί τη γενική μορφή μέσα από την οποία κυκλοφορούν και οι επιθυμίες των από τα κάτω, ακόμη κι όταν αυτές δρουν ενάντια σε όψεις της καπιταλιστικής κοινωνίας – για την περίπτωση που συζητούμε, ενάντια στην καθεστηκυία ηθική τάξη πραγμάτων, τέτοια που ήταν εκείνη την εποχή. Μόνο μέσα στην πλήρη ανάπτυξη της επαναστατικής δυναμικής μπορεί η αναπαραγωγή της ζωής να απεμπλακεί από την αναπαραγωγή του κεφαλαίου και να συμπλεχθεί με αυτό που θα ονομάζαμε συλλογικοποίηση των αρνήσεων, μέσα σε κοινότητες αγώνα που αναπτύσσονται, καθιστώντας έτσι αδύνατα όλα όσα υπάρχουν ανεξάρτητα από τα άτομα και τη συναναστροφή τους.

19. Το ζήτημα είναι πιο περίπλοκο, καθώς τάσεις αυτού που ορίζουμε ως αριστερά θεωρούσαν την ομοφυλοφιλία έκφραση της παρακμής του αστικού κόσμου. Μετά την ήττα του επαναστατικού κύματος και τη σταλινοποίηση του KPD αυτή η στάση θα κυριαρχήσει.

Ο Γκρος ήταν ένας αιρετικός ψυχίατρος-ψυχαναλυτής, ο οποίος συνδέεται με τους αναρχικούς κύκλους. Θα μιλήσει σε αυτό το πλαίσιο πρώτος για σεξουαλική επανάσταση. Θεωρεί ότι η πάλη ενάντια στην εξουσία είναι θεμελιωδώς πάλη ενάντια στην πατριαρχική δομή, την οποία και συνδέει με την ταξική κυριαρχία. Στη νιτσεική *Θέληση για Δύναμη* την οποία ερμηνεύει ως τον υποκειμενικό τρόπο ύπαρξης του κεφαλαίου και της πατριαρχίας, αντιπαραθέτει τη *θέληση για διασύνδεση*, για σύναψη σχέσεων.

Ο κύριος χαρακτηρισμός-λοιδορία για τέτοια και παρόμοια φαινόμενα από το καθεστώς και τους ιδεολόγους της αστικής τάξης θα είναι αυτός του «σεξουαλικού μπολσεβικισμού». Γίνονται νουθεσίες για εγκράτεια και ηθική και οργανώνονται αστυνομικές επιχειρήσεις «αρετής».

Σε συνάφεια με τα παραπάνω είναι και η μεγάλη προπαγάνδα των Σοσιαλδημοκρατών ήδη από το 1918 με κεντρικό σύνθημα «Σοσιαλισμός θα πει δουλειά». Η βασική ιδέα είναι ότι ο σοσιαλισμός συνεπάγεται την ανασυγκρότηση της οικονομίας και άρα την εργασιακή πειθαρχία. Όμως η μέση κατ' άτομο παραγωγικότητα την περίοδο 1918-1921 σε σχέση με το 1913 έχει πέσει κατά πολύ. Αυτό συμβαδίζει με τις εργατικές μαρτυρίες της εποχής, σύμφωνα με τις οποίες παρόλο που επίσημα υπάρχει 8ωρο, οι πραγματικές ώρες δουλειάς είναι λιγότερες, καθώς οι εργάτες προτιμούν να συζητάνε, να δουλεύουν πιο αργά ή και να σταματάνε τη δουλειά και να βγαίνουν έξω με την παραμικρή υποψία ότι κάτι παίζει στον δρόμο. Αυτή είναι η πρακτική κριτική των εργατών στην ιδεολογία της εργασίας.

Το «Σοσιαλισμός θα πει δουλειά» θα απαντηθεί από τους ριζοσπάστες κομμουνιστές, για παράδειγμα από τον Πάνεκουκ.²⁰ Οι ντανταϊστές θα απαντήσουν

20. «Οι σοσιαλδημοκράτες και των δυο τάσεων επιθυμούν, οι μεν ανοικτά οι δε υπόγεια, τη διατήρηση της εκμετάλλευσης των εργατών από το κεφάλαιο. Η πρώτη τάση αφήνει τα πράγμα-

προτάσσοντας σαν απάντηση τη γενικευμένη ανεργία. Όμως μια άλλη απάντηση έχει περισσότερο ενδιαφέρον.

Κάποιος Ρετ Μαρούτ (πρόκειται για τον γνωστό συγγραφέα Μπεν Τρέιβεν), μια μάλλον μυστήρια προσωπικότητα που εξέδιδε ένα περιοδικό ανατρεπτικού περιεχομένου²¹ και συμμετείχε στην εξέγερση του Μονάχου, θα γράψει ότι, αντίθετα με τη λογική της ανάκαμψης της οικονομίας, *το επαναστατικό ζητούμενο είναι η ίδια η καταστροφή της.*²² Είναι μάλλον η πρώτη φορά που προ-

τα ως έχουν, η δεύτερη θέλει η εκμετάλλευση να γίνεται υπό την καθοδήγηση και διαχείριση του κράτους. Και οι δυο μόνο ένα σύνθημα έχουν για το προλεταριάτο: δουλέψτε, δουλέψτε, δουλέψτε! Δουλέψτε χωρίς σταματημό, με όλες σας τις δυνάμεις! Γιατί μόνο η πιο οξεία εκμετάλλευση του προλεταριάτου μπορεί να οδηγήσει στην ανάκαμψη της καπιταλιστικής οικονομίας» Α. Πάνεκουκ, *Σοσιαλδημοκρατία και Κομμουνισμός* (1920).

21. Περισσότερα για τον Ρετ Μαρούτ μπορούν να βρεθούν στο 2^ο τεύχος της περιοδικής έκδοσης *Χουλιγκανιζατέρ*.

22. «Λένε οι φαρισαίοι και οι παπάδες του Σοσιαλισμού: "Η καταστραμμένη μας οικονομία πρέπει να ξαναστηθεί στα πόδια της". Όχι, όχι, χίλιες φορές όχι, δεν θέλω να ανακάμψει η οικονομία. Γιατί αυτό που κάνουν οι μάζες, το προλεταριάτο, οι εργάτες εντελώς ενστικτωδώς (...) θέλω να το πράξω εν πλήρη συνειδήσει και με καθαρή γνώση της αναγκαιότητας: Πρέπει την οικονομία που τελεί υπό κατάρρευση να την καταστρέψουμε συθέμελα, να μην υπάρξει ποτέ καν σαν δυνατότητα η ανάκαμψή της. Να μη μείνει ούτε η αμυδρή ανάμνηση μιας ανθηρής οικονομίας στην ανθρωπότητα. (...)

Μας έκανε ποτέ πιο ευτυχείς η ανθηρή οικονομία; Μας έκανε έστω και ελάχιστα πιο ευτυχείς από τους ανθρώπους που δεν γνώριζαν τίποτα για την οικονομία; Μας έδωσε χειροβομβίδες και δηλητηριώδη αέρια και ζέπελιν και οπλοπολυβόλα και υποβρύχια και θάνατο και καταλήστευση και μίσος και αδικία και δάκρυα, δάκρυα χωρίς τελειωμό. Αν χρειάζομαι για να πάω από το Μόναχο στο Αμβούργο τέσσερις βδομάδες ή 14 ώρες είναι για την ευτυχία και την ανθρωπιά μου λιγότερο σημαντικό από το ερώτημα: πόσοι άνθρωποι, που νοσταλγούν λίγο φως όπως κι εγώ, πρέπει να είναι έγκλειστοι στα εργοστάσια, να θυσιάζουν τα κορμιά και τα πνευμόνια τους, για να φτιαχτεί μια μηχανή τρένου; Πιο σημαντικό μου φαίνεται το εξής:

τάσσεται ως περιεχόμενο της επαναστατικής προοπτικής η κατάργηση της ίδιας της οικονομίας, η ιδέα δηλαδή ότι *η οικονομία ως τέτοια αποτελεί ένα ιστορικό-κοινωνικό προϊόν, που μπορεί και πρέπει να πάψει να υφίσταται μέσα από την επαναστατική δραστηριότητα*, κάτι που αποτελεί μια θεμελιώδη θέση μιας κομμουνιστικής πολιτικής.

Η ριζοσπαστικοποιημένη νεολαία τώρα, παράλληλα με τα συμβούλια μαθητών-μαθητευόμενων που στήνει, μέσα στο αστικό πεδίο βρίσκει νέους τρόπους συναναστροφής. Νοικιάζονται από κοινού άδεια σπίτια ή χώροι, όπου οι νέοι πειραματίζονται με τη συλλογική ζωή, έξω από την αυταρχικότητα της εργατικής οικογένειας. Οι ίδιοι χώροι λειτουργούν σαν λέσχες αυτομόρφωσης, όπου διαβάζονται για παράδειγμα η *Αλληλοβοήθεια* του Κροπότκιν, *Το αλφαβητάρι του Κομμουνισμού* κτλ. Διαδίδεται η τάση για δράσεις έξω από τα όρια της νομιμότητας σε επίπεδο παρέας-συμμορίας, με ενέργειες όπως απαλλοτριώσεις, κλοπές από τα εργοστάσια, ντου σε βίλες αστών, σαμποτάζ κτλ.

Αυτές οι ρήξεις μέσα στην καθημερινότητα θα μείνουν εκτός της κύριας θεωρητικοποίησης της εποχής. Μια εξαίρεση αποτελεί ο Φραντς Πουνγκ [Franz Jung], ένας επαναστάτης ντανταϊστής που εντάσσεται στον ριζοσπαστικό κομμουνισμό. Θα δράσει κατά κύριο λόγο ως ενδιάμεσος ανάμεσα στον ένοπλο βραχίονα του κινήματος και τα επίσημα όργανα, αρχικά του KPD, και στη συνέχεια του KAPD. Ο Πουνγκ, επηρεασμένος από τις ιδέες του Γκρος, θα ξαναβρεί την ιδέα του νεαρού Μαρξ, που παρόλη τη μεταφυσική της μας λέει κάτι ουσιώδες: *η πιο θεμελιώδης ανθρώπινη ανάγκη είναι οι άλλοι άνθρωποι.* Κάθε εξέγερση ριζώνει στην απομόνωση από

όσο πιο γρήγορα καταστρέψουμε την οικονομία και την άνθισή της, όσο πιο γρήγορα διαλυθεί και το τελευταίο ίχνος της βιομηχανίας, τόσο πιο γρήγορα θα καταφέρουν οι άνθρωποι να χορτάσουν και ο καθένας να λάβει το μικρό μερίδιο στην ευτυχία που δικαιούται». (Ρετ Μαρούτ, *Der Ziegelbrenner*, 3 Δεκεμβρίου 1919)

την ανθρώπινη κοινότητα, που υπό τις παρούσες συνθήκες εμφανίζεται αντεστραμμένα ως γενικευμένος διαχωρισμός και τείνει να την αναδημιουργήσει, να συγκροτήσει δηλαδή μια κοινωνική μορφή όπου οι ανάγκες και οι επιθυμίες θα μπορούν να κυκλοφορούν αβίαστα ανάμεσα στα άτομα, χωρίς εξωτερικά προσκόμματα.

Γίνεται αυτή η εστίαση σε κάποια πρόσωπα, για να φανεί ότι έστω μειοψηφικά, η επαναστατική δυναμική παράγει ανθρωπότυπους που έχουν διαβεί τα εσκαμμένα. Προκύπτουν καλλιτέχνες που πια δεν δρουν καλλιτεχνικά, εργάτες που παύουν να δρουν ως εργάτες, και γίνονται απλά, εξεγερμένοι κομμουνιστές. Αυτή η τάση προς ένα ξεπέραςμα των διαχωρισμών δεν θα γενικευτεί.

1920: Συνθήκη των Βερσαλλιών – Εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης

Επιστρέφουμε στην ιστορική αναδρομή. Η Συνθήκη των Βερσαλλιών υπογράφεται στα τέλη του Ιουνίου του 1919. Η Γερμανία χάνει τις αποικίες της, υποχρεούται να αποπληρώσει βαρύτατες πολεμικές αποζημιώσεις, να μειώσει σε μεγάλο βαθμό το στράτευμα και να διαλύσει τα παραστρατιωτικά σώματα (freikorps). Χάνει εδάφη στα ανατολικά, η δε περιοχή του Ρήνου κηρύσσεται αποστρατιωτικοποιημένη ζώνη. Η Συνθήκη θα ερμηνευτεί από την κομμουνιστική αριστερά ως συνέχιση της ιμπεριαλιστικής πολιτικής με οικονομικά μέσα. Σηματοδοτεί μια τεράστια μεταφορά υπεραξίας από την ηττημένη Γερμανία προς τους Συμμάχους, κάτι που δεν μπορεί παρά να επιδεινώνει την εκμετάλλευση της εργατικής τάξης της Γερμανίας. Αποτελεί το έναυσμα για την εμφάνιση εθνικοαπελευθερωτικών τάσεων, που στη συμβουλευτική αριστερά παρουσιάζονται ως η τάση του λεγόμενου Εθνικο-Μπολσεβικισμού. Όμως είναι το κεφάλαιο και η άκρα δεξιά που θα εκμεταλλευτούν στο έπακρο τη συνθήκη, τόσο για ιδεολογικούς λόγους (νέα εθνική ενότητα, ταπεινωμένο

έθνος) όσο και για υλικούς, για να εκμεταλλευτούν επιπλέον το προλεταριάτο.

Δυο μήνες μετά ιδρύεται επισήμως η λεγόμενη Δημοκρατία της Βαϊμάρης. Ψηφίζεται το νέο σύνταγμα και στο επίπεδο της κεντρικής πολιτικής σκηνής επικρατεί μια επίφαση ηρεμίας και ομαλότητας.

Το KPD έχει πια χωριστεί σε δυο τάσεις. Μια, που μειοψηφεί, και αποτελείται πάνω κάτω από ό,τι έχει απομείνει από τον *Σπάρτακο*, συντάσσεται όλο και περισσότερο με την μπολσεβίκικη οπτική και θέλει να μετατρέψει το KPD σε ένα μαζικό κόμμα, το οποίο να συμμετέχει στο κοινοβούλιο και τα συνδικάτα και να δρα στη βάση του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού, σε συμφωνία με τους μετέπειτα 21 Όρους της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Η αριστερά από την άλλη, παραμένει αδιάλλακτη στις αρχικές επαναστατικές θέσεις. Στο συνέδριο της Χαϊδελβέργης (10/1919), η δεξιά με πολιτικάντικα τεχνάσματα θα καταφέρει να απομακρύνει από το κόμμα την επαναστατική αριστερά, η οποία πια θα δρα αυτόνομα.²³

Τον Φεβρουάριο του 1920 οι τοπικές ενώσεις που είχαν σχηματιστεί σε όλη τη Γερμανία έξω και ενάντια στα συνδικάτα συγκροτούνται σε μια νέα οργάνωση, την AAUD [Γενική Ένωση Εργατών Γερμανίας], που θα αρχίσει να δρα μέσα στους χώρους δουλειάς συσπειρώνοντας τους ριζοσπαστικοποιημένους προλετάρους. Είναι επηρεασμένη από την IWW σε σχέση με τη συλλογική άμεση δράση, όμως μιλά σαφώς υπέρ της προλεταριακής δικτατορίας και έχει ριζοσπαστικό-κομμουνιστικό χαρακτήρα. Δεν οργανώνει συντεχνιακούς αγώνες, απορρίπτει τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας και κάθε διαπραγματεύση. *Αποτελεί μια ρήξη όχι απλά με τη μορφή-συνδικάτο, αλλά με το ίδιο το περιεχόμενο του συνδικαλισμού.*

23. Θα αποκαλούμε «επίσημο KPD» το μεν σχηματισμό, και «αριστερούς κομμουνιστές» ή «ριζοσπάστες κομμουνιστές» τους δεύτερους.

Freikorps της ταξιαρχίας Έρχαρντ, πραξικόπημα του Καππ. Η ταξιαρχία Έρχαρντ, όπως και άλλες μονάδες freikorps, χρησιμοποιεί ήδη ως διακριτικό τη σβάστικα

1920: Πραξικόπημα Καππ/Λύτβιτς – Εξέγερση του Ρουρ

Το σημαντικότερο γεγονός του 1920 είναι το πραξικόπημα των Καππ/Λύτβιτς και η εξέγερση στο λεκανοπέδιο του Ρουρ που ακολουθεί. Όπως αναφέρθηκε, η κυβέρνηση σύμφωνα με τη Συνθήκη των Βερσαλλιών είναι υποχρεωμένη να προχωρήσει στη διάλυση των παραστρατιωτικών σωμάτων. Ένας από τους αρχιστράτηγους και ιθύνων νους πίσω από τα freikorps, ο Βάλτερ φον Λύτβιτς [Walther von Lüttwitz]²⁴ αποφασίζει να προχωρήσει σε διεργασίες για την επιβολή στρατιωτικής χούντας. Έρχεται σε επαφή με τον συντηρητικό πολιτικό Καππ και στις 13 Μαρτίου διατάσσει την ταξιαρχία του Έρχαρντ, μια σκληροπυ-

24. Ο αρχιστράτηγος Λύτβιτς ήταν ο ιθύνων νους πίσω από τη δημιουργία των freikorps και ένας από τους επιτελείς που είχαν αναλάβει το μιλιταριστικό σκέλος της σφαγής των εξεγερμένων στο Βερολίνο το Γενάρη του 1919.

ρηνική μονάδα freikorps, να εισβάλει και να καταλάβει το Βερολίνο, το οποίο και γίνεται. Ο λόγος που βγάζουν έχει αντισημιτικά και σοβινιστικά στοιχεία, και τελικός σκοπός φαίνεται να είναι η οριστική πάταξη της εργατικής απειθαρχίας.

Η Σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση απευθύνεται στην ηγεσία του στρατεύματος προς υπεράσπιση της Δημοκρατίας. Η απάντηση που παίρνει η κυβέρνηση από τους στρατηγούς είναι αφοπλιστική: «Ο γερμανικός στρατός δεν ανοίγει πυρ στον γερμανικό στρατό»! Αυτή είναι η διαφορά ανάμεσα σε μια πολιτική βιτρίνα και το ίδιο το κράτος του κεφαλαίου. Τότε το SPD σε συνεργασία με τους Ανεξάρτητους και τα συνδικάτα αναγκάζεται να καλέσει σε Γενική Απεργία ενάντια στο πραξικόπημα. Χρησιμοποιεί δηλαδή ό,τι μισούσε, τη μορφή της πολιτικής μαζικής απεργίας. Το KPD απέχει σε πρώτο χρόνο. Για ένα μικρό διάστημα συμμετέχει σε διεργασίες για τη δημιουργία της λεγόμενης «Εργατικής Κυβέρνησης», δηλαδή κυβέρνησης SPD-USPD-KPD, και στη συνέχεια μιλά για «νομοταγή αντιπολίτευση». Οι κομμουνιστές που έχουν αποκλειστεί από το κόμμα, καθώς και οι αναρχοσυνδικαλιστές, εμπλέκονται ενεργά στην απεργία, με τη λογική ότι αποτελεί ευκαιρία να ξαναβγει μπροστά η υπόθεση της κοινωνικής χειραφέτησης.

Η απεργία ξεκινά στις 15 Μαρτίου και είναι η πιο μαζική από όλες τις κινητοποιήσεις της περιόδου. Απεργούν περίπου 12 εκατ. εργάτες. Χαρακτηριστικό είναι ότι οι πραξικοπηματίες δεν μπορούν να βρουν καν τυπογραφείο για να δημοσιεύσουν τις ανακοινώσεις τους. Η απεργιακή επιτροπή της εταιρίας ύδρευσης του Βερολίνου αποφασίζει να διακόψει την υδροδότηση σε όλη την πόλη. Μετά από 2 ημέρες απεργίας το πραξικόπημα καταρρέει, καθώς, πλην των μοναρχικών και συντηρητικών κύκλων, δεν θα βρει υποστήριξη από κανένα κοινωνικό στρώμα.

Όμως εκτός Βερολίνου τα πράγματα είχαν προχωρήσει πολύ πέρα από μια απεργία. Σε διάφορες περιοχές (Θουριγγία, Σαξονία)

έχουν ξεσπάσει ένοπλες συγκρούσεις ενάντια στους χουντικούς.

Στο λεκανοπέδιο του Ρουρ τα πράγματα εκτραχύνονται πολύ γρήγορα. Ένας λόγος για αυτό είναι ότι τα τοπικά τμήματα του στρατού υποστηρίζουν το πραξικόπημα. Οι εργάτες απαλλοτριώνουν αποθήκες οπλισμού της αστυνομίας, και σχηματίζονται οι πρώτες ένοπλες ομάδες που επιτίθενται με επιτυχία στις τοπικές δυνάμεις επιβολής της τάξης. Γρήγορα το κίνημα παίρνει τη μορφή χιονοστιβάδας και ξεφεύγει από κάθε έλεγχο. Οργανωτικά στηρίζεται στους αναρχοσυνδικαλιστές, τους αριστερούς κομμουνιστές που σε ένα μήνα θα συγκροτήσουν το KAPD, τη βάση των Ανεξάρτητων αλλά και ανένταχτους προλετάρους. Μετά τις αυθόρμητες πρώτες εχθροπραξίες στήνονται από τους οργανωτικούς πυρήνες επιτροπές αγώνα και δηλώνεται ανοιχτά η πρόθεση για τη συγκρότηση Κόκκινου Στρατού. Αυτό το μόρφωμα πολύ γρήγορα αποκτά 100.000 μέλη και αρχίζει να προελαύνει από πόλη σε πόλη, εξαναγκάζοντας το στράτευμα, την αστυνομία και τα freikorps να εγκαταλείψουν ολόκληρο το λεκανοπέδιο. Στις 22 Μαρτίου όλη η περιοχή θα έχει απελευθερωθεί και ο κόκκινος στρατός έχει ανοιχτεί στην περιφέρειά της.

Στις 20 Μαρτίου τα συνδικάτα ανακοινώνουν τη λήξη της Γενικής Απεργίας. Στις 25 η κυβέρνηση και τα εργατικά κόμματα (μαζί και το επίσημο KPD) απαιτούν τη λήξη των εχθροπραξιών. Ένα κομμάτι του Κόκκινου Στρατού δεν διατίθεται να παραδώσει τα όπλα, καθώς βλέπει να ανοίγεται η δυνατότητα της κοινωνικής χειραφέτησης. Τα μέλη της AAUD, οι ριζοσπάστες κομμουνιστές καθώς και η βάση των αναρχοσυνδικαλιστών (που πια δρά ενάντια στην πασιφιστική ηγεσία, η οποία συντάσσεται με την κυβέρνηση ως προς αυτό) είναι αδιάλλακτοι. Μέσα στην εξεγερμένη περιοχή ξεσπούν διαμάχες και ρήξεις ανάμεσα στα δημοκρατικά στοιχεία και σε όσους θεωρούν ότι πρόκειται για την απαρχή μιας κοινωνικής επανάστασης. Στο Ντούισμπουργκ για παράδειγμα η πρώτη με-

τριοπαθής επιτροπή από KPD και σοσιαλδημοκράτες, που είχε ως στόχο και όριο δράσης τον αντιχουντικό αγώνα, πέφτει με τα όπλα από ανεξέλεγκτα στοιχεία των αναρχοσυνδικαλιστών και των αριστερών κομμουνιστών. Αργότερα θα μιλήσουν για «ένοπλες ορδές» και αναρχικές συμμορίες. Κρατικά έγγραφα και αρχεία με ποινικά μητρώα καταστρέφονται, οι τοπικές τράπεζες απαλλοτριώνονται, σε κάποιες περιπτώσεις τα χαρτονομίσματα τα μαζεύουν σε στίβες στις πλατείες και τα καίνε και οργανώνεται η ελεύθερη διανομή των αγαθών στον ντόπιο πληθυσμό. Η κυβέρνηση από τη μεριά της ξεκινά τις διεργασίες για την καταστολή της εξέγερσης.

Ο στρατός αρχίζει να περικυκλώνει την περιοχή. Στις επιχειρήσεις θα συμμετάσχουν και τα freikorps που μόλις 2 βδομάδες πριν είχαν πρωτοστατήσει στο χουντικό πραξικόπημα. Από τα όργανα της εξέγερσης βγαίνουν καλέσματα για αλληλεγγύη στο υπόλοιπο προλεταριάτο της Γερμανίας, τα οποία όμως δεν βρίσκουν ευρεία ανταπόκριση. Μέσα στο λεκανοπέδιο θα καταφέρουν παραταύτα να μπουν οι ένοπλες αντάρτικες μονάδες των αριστερών κομμουνιστών Μαξ Χελτς και Καρλ Πλέτνερ, οι οποίες οργανώνουν επιδρομές και απαλλοτριώσεις.²⁵

25. Μέσα στον κυκεώνα των γεγονότων προκύπτουν διάφορα μορφώματα που δρουν σε καθεστώς παρανομίας ή ημιπαρανομίας, σε χαλαρή σύνδεση με τις επίσημες πολιτικές οργανώσεις, με αιχμή τις απαλλοτριώσεις και την ένοπλη πάλη. Παράλληλα, οι κομμουνιστικοί πολιτικοί φορείς στήνουν ένοπλους βραχίονες, οι οποίοι χρησιμοποιούν σαν προκάλυμμα συλλόγους ορειβασίας και αθλητικούς ομίλους που στήνονται επί τούτου. Οι Χελτς [Max Hoelz] και Πλέτνερ [Karl Plättner] είναι οι ηγέτες των δυο σημαντικότερων και σταθερότερων ομαδοποιήσεων. Ο Χελτς είχε μια κατά βάση βιωματική σχέση με την πολιτική δράση χωρίς ιδιαίτερη πολιτική συγκρότηση. Μόνο μέσα στα γεγονότα αποκτά μια υποτυπώδη θεωρητική συγκρότηση. Ο Πλέτνερ από την άλλη έδρασε αρχικά ως στέλεχος στο KPD και εν συνεχεία ως ιδρυτικό μέλος στο KAPD, και πριν βγει στην παρανομία συμμετείχε στα μεγάλα πολιτικά

Η εξέγερση του Ρουρ αποτελεί την πιο πολωμένη σύγκρουση της περιόδου. Είναι από τις λίγες φορές που οι εξεγερμένοι προχωρούν σε μαζικές κινήσεις απαλλοτρίωσης. Από τη μια έχουμε τη δημοκρατία και έναν προδρομικό φασισμό, είναι αδύνατο να πούμε πια ποιος χρησιμοποιεί ποιον, και από την άλλη την προοπτική του κομμουνισμού και της αναρχίας.

Οι εξεγερμένοι κατανοούν πια ότι είναι εγκλωβισμένοι, και ότι το προλεταριάτο στην υπόλοιπη Γερμανία δεν πρόκειται να εξεγερθεί. Από δω και πέρα τα καλέσματα που βγαίνουν από τα όργανά τους παίρνουν μια χροιά τετελεσμένου: τώρα ή ποτέ, ή θα νικήσουμε ή θα σκοτωθούμε.²⁶

Στις 30 Μαρτίου η κυβέρνηση βγάζει ένα τελευταίο τελεσίγραφο, στο οποίο όμως

γεγονότα καθώς και στην πολιτική πάλη μέσα στις οργανώσεις. Προσπάθησε να τεκμηριώσει τον τρόπο που κατανοούσε την άμεση δράση στη προσούρα με τίτλο «Ο οργανωμένος κόκκινος τρόμος! Κομμουνιστικές ένοπλες παρελάσεις ή οργανωμένη αντάρτικη δράση στον εμφύλιο πόλεμο» (1921). Αυτές οι αντάρτικες ομάδες στον βαθμό που δρούσαν σε αλληλεπίδραση με το πλατύ κίνημα αποτελούσαν ένα από τα πιο γόνιμα στοιχεία του, κάνοντας πράξη τη λογική της άμεσης ανατρεπτικής δράσης και καλώντας το υπόλοιπο προλεταριάτο να δράσει στη βάση της ικανοποίησης των άμεσων αναγκών και επιθυμιών του. Με την υποχώρηση του κινήματος διολίσθησαν σε διαχωρισμένες τερροριστικές λογικές υποκατάστασης.

26. «Κάτω η σύγχρονη Σκλαβιά! Δεν θέλουμε πια να μας πατάνε στο χώμα αυτοί που από το τυχαίο γεγονός ότι γεννήθηκαν αστοί μπορούν και μας κοιτάνε αφ' υψηλού. Δεν θέλουμε νά μαστε πια προλετάριοι χωρίς τίποτα, απαιτούμε να έχουμε από κοινού τα μέσα παραγωγής. Θέλουμε να έχουμε δικαίωμα σε ό,τι παράγουμε. Θέλουμε δικαίωμα στα πλούτη που βρίσκονται πάνω και κάτω από τη γη. Δεν ελπίζουμε πια σε καμία ζωή μετά τον θάνατο, θέλουμε να φέρουμε τον παράδεισο πάνω στη γη. Δεν θέλουμε ένα δεύτερο Βερολίνο (...). Για να μη γίνει αυτό, πρέπει να νικήσουμε και να παλέψουμε μέχρις εσχάτων. Τον νου μας στη Ρόζα! Τον νου μας στον Καρλ! Γι' αυτό ας το βάλουμε καλά στο μυαλό, αδελφοί εν όπλοις, ή θα νικήσουμε ή θα πεθάνουμε». Από προκήρυξη του Συμβουλίου της πόλης του Lohberg.

οι εξεγερμένοι δεν δίνουν σημασία. Τρεις μέρες μετά, η Σοσιαλδημοκρατία διατάσσει την προέλαση του δημοκρατικού στρατεύματος και των πρωτοφασιστικών freikorps που είχαν συγκεντρωθεί από όλη τη Γερμανία για να καταστείλουν την εξέγερση. Η προέλαση ξεκινά από τα Βόρεια και τα Ανατολικά. Στα Δυτικά, τα συμμαχικά στρατεύματα, Γάλλοι κυρίως, έχουν αποκλείσει τη διαφυγή στον ποταμό Ρήνο. Η μάχη είναι ασύμμετρη τόσο αριθμητικά όσο και από άποψη του οπλισμού που διαθέτουν οι δυο μεριές. Ο στρατός και τα freikorps έχουν στη διάθεσή τους πυροβολικό, άρματα μάχης, αεροπορία, αέρια χημικού πολέμου. Ιδίως τα freikorps, στα οποία συμμετέχουν διάφοροι από τους μετέπειτα ναζιστές²⁷ όπως ο Χίμλερ, ο διοικητής του Άουσβιτς κ.ά., προχωρούν σε ακραίες θηριωδίες: μαζικές εκτελέσεις, κυνήγι άοπλων μέσα σε χωριά, χωράφια και ορυχεία, σφαγές με χειροβομβίδες. Η τελευταία πόλη, το Έσσεν, θα πέσει στις 7 Απριλίου, και μέχρι τις 19 Απριλίου ο στρατός και τα freikorps θα αποκαταστήσουν τη Δημοκρατία σε όλη την περιοχή.

Η εξέγερση και η καταστολή της έχει σημαντικές επιπτώσεις στο πολιτικό πεδίο. Οι αναρχοσυνδικαλιστές αφενός λόγω του κύματος καταστολής που ακολουθεί, αφετέρου εξαιτίας της απογοήτευσης από την πασιφιστική στάση της ηγεσίας, θα αποδυναμωθούν σημαντικά. Διάφορες τοπικές οργανώσεις της FAUD αποσχίζονται και προσχωρούν στην κομμουνιστική AAUD και συνδέονται πολιτικά με τους αριστερούς κομμουνιστές.

Η νομοταγής στάση του KPD είναι η στάλα που ξεχείλισε το ποτήρι για τους αριστερούς κομμουνιστές, που πια κατανοούν ότι είναι αδύνατη μια ανακατάληψη του επί-

27. Το NSDAP [Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα] ιδρύεται το 1920 ως μετεξέλιξη του εθνικιστικού DAP [Γερμανικό Εργατικό Κόμμα], όμως ακόμα αποτελεί μια σχετικά άμαχη συσπείρωση που δεν παίζει ιδιαίτερο ρόλο στα γεγονότα. Παρόμοιες ομαδοποιήσεις δρουν στον εθνικιστικό-λαϊκιστικό [völkisch] χώρο.

σημου κόμματος. Θεωρούν ότι το επίσημο KPD έχει υπαναχωρήσει σε μια σοσιαλδημοκρατική λογική που λειτουργεί στη βάση μιας ιεραρχικής σχέσης ανάμεσα σε ηγεσία, δομή του κόμματος, βάση, συνδικάτα και εργατική τάξη. Γίνεται η θεωρητικοποίηση ότι η λενινιστική μορφή-κόμμα, ο δημοκρατικός συγκεντρωτισμός, δανείζεται τη δομή από το ίδιο το βιομηχανικό κεφάλαιο, από τον τρόπο που είναι οργανωμένες οι επιχειρήσεις. Παράλληλα απορρίπτεται η φεντεραλιστική μορφή ως μικροαστική. Τον Απρίλιο προχωρούν στην ίδρυση ενός ριζοσπαστικού φορέα. Οι ονομασίες που θα προταθούν στο ιδρυτικό συνέδριο είναι *Κομμουνιστικό Εργατικό Κόμμα Γερμανίας* [KAPD], *Αντεθνικός Κομμουνιστικός Σύνδεσμος* και *Διεθνείς Κομμουνιστές* – τελικά επικρατεί η πρώτη ονομασία.²⁸ Ο νέος σχηματισμός –είναι οι αριστεριστές για τους οποίους συνέγραψε ο Λένιν το ομώνυμο βιβλίο– θα συνεχίζει να έχει αντικοινοβουλευτικές και αντισυνδικαλιστικές θέσεις, και να προωθεί την προλεταριακή άμεση δράση από κοινού με την AAUD.

Από την άλλη, τον Δεκέμβρη του 1920, το KPD συγχωνεύεται με τους Ανεξάρτητους Σοσιαλδημοκράτες κατ' εντολή της Κομμουνιστικής Διεθνούς, και μετονομάζεται σε VKPD [Vereinigte KPD, ενοποιημένο KPD], μια κίνηση που το μετατρέπει σε μαζικό κόμμα και σηματοδοτεί την πλήρη μπολσεβικοποίησή του.²⁹

28. Αυτές οι διαφορές ως προς την ονομασία εκφράζουν τις διαφορές στις τάσεις που συσπειρώνονται στο νέο σχήμα. Σημαντική μερίδα του νέου σχήματος θεωρεί ότι πλέον η μορφή-κόμμα έχει χρεοκοπήσει ιστορικά, όμως εντέλει επικρατεί η άποψη της πλειοψηφίας, σύμφωνα με την οποία μια διακριτή πολιτική οργάνωση είναι απαραίτητη μέχρι την επαναστατικοποίηση ευρύτερων προλεταριακών στρωμάτων. Στα τέλη του 1921 η αντιεξουσιαστική τάση μέσα στο KAPD και την AAUD αποσχίζεται και ανασυγκροτείται ως AAUD-E [Einheitsorganisation, ενιαία οργάνωση], απορρίπτοντας εξ ολοκλήρου τη μορφή-κόμμα.

29. Η Γ' Διεθνής σε αυτή τη συγκυρία προωθεί και επιβάλλει παρόμοιες πολιτικές συνεργασίας

Δράση του Μαρτίου 1921

Ανάμεσα στην άνοιξη του 1920 και του 1921 υπάρχουν διάσπαρτες μαχητικές απεργίες σε όλη τη χώρα, που όμως δεν συντονίζονται μεταξύ τους. Από το 1921 τα πράγματα οξύνονται στην κεντρική Γερμανία, κυρίως στη Σαξονία. Σε αυτή την περιοχή, όπου είχε ιδιαίτερη δύναμη το KAPD και δευτερευόντως το KPD, οι εργάτες είχαν καταφέρει να κρατήσουν τα όπλα από το 1918. Την άνοιξη ένα κύμα απεργιών απαιτεί μείωση των εργάσιμων ωρών, αυξήσεις καθώς και τη διάλυση των ιδιωτικών δυνάμεων ασφαλείας που υπήρχαν στα εργοστάσια. Οι εργάτες με την παραμικρή αφορμή επιτίθενται ξανά και ξανά σε αυτές τις δυνάμεις και επιδίδονται σε εκτεταμένες φθορές και κλοπές στα εργοστάσια καθώς και λεηλασίες (ξυλεία, χαλκό, ασήμι). Μέσα στα εργοστάσια είναι διαδεδομένη η εργατική απειθαρχία – στην ουσία οι εργάτες με την πρακτική τους λένε στα αφεντικά ότι δεν κάνετε εσείς κουμάντο εδώ μέσα. Σε ένα εντελώς διαφορετικό επίπεδο, στην *Κομμουνιστική Διεθνή* παίρνει το πάνω χέρι μια αριστεριστική τάση, που προτάσσει τη λεγόμενη «θεωρία της επίθεσης» (Ζινόβιεφ) με μπλανκιστικά-πραξικοπηματικά χαρακτηριστικά. Την ιδέα δηλαδή, ότι πρέπει να προκληθεί άμεσα μια «επανάσταση» στη Γερμανία.

Οι καπιταλιστές ειδοποιούν την κυβέρνηση ότι αδυνατούν πλέον να επιβάλλουν μια στοιχειώδη τάξη στα εργοστάσια. Η κυβέρνηση αποφασίζει να πατάξει τις εστίες ανομίας στη Σαξονία και στέλνει δυνάμεις από το Βερολίνο. Τα κομμουνιστικά κόμματα KPD και KAPD καλούν τους εργάτες να πάρουν τα όπλα. Παρόλο που βγάζουν το κάλεσμα για ένοπλο αγώνα, δεν οργανώνουν τα ίδια τις επιθετικές δράσεις, οι οποίες οργανώνονται από τα κάτω, από συσπειρώσεις ριζοσπαστικοποιημένων εργατών. Βρίσκουμε ξανά τις

και συνένωσης των κομμουνιστικών κομμάτων με κεντρικούς σχηματισμούς.

αντάρτικες ομάδες των Χελτς και Πλέτνερ, που οργανώνουν μια σειρά από βομβιστικές ενέργειες. Στην εξέγερση θα συμμετέχει μόνο μια μειοψηφία από εργάτες. Η γενική απεργία που καλείται δεν θα είναι καθολική.

Μια σειρά από εργοστάσια καταλαμβάνονται και οι εργάτες οχυρώνονται σε αυτά. Είναι η μόνη φορά που εμφανίζεται μαζικά η πρακτική της κατάληψης του χώρου εργασίας μέσα στα γεγονότα του 1918-1921.³⁰ Όμως οι εξεγερμένοι δεν ακολουθούνται από την υπόλοιπη εργατική τάξη, και τα πράγματα δεν γενικεύονται, με αποτέλεσμα η κυβέρνηση σχετικά σύντομα να καταφέρει να επαναφέρει την τάξη στις εξεγερμένες περιοχές.

Η αντιεξουσιαστική τάση (AAUD-E) που είχε σχηματιστεί μέσα στους αριστερούς κομμουνιστές, με κύριο θεωρητικό τον Όττο Ρύλε, θα θεωρήσει τα γεγονότα σαν ενέργειες που ορίστηκαν από τα πάνω, σε συνάφεια με τις ανάγκες της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής της Σοβιετικής Ρωσίας (καταστολή απεργιών, Κροστάνδη). Παρόμοια κριτική ασκείται και από την αναρχοσυνδικαλιστική FAUD. Αυτή η άποψη είναι μονομερής, καθώς αγνοεί την κίνηση από τα κάτω που συναντή-

30. Η απουσία αυτής της μορφής αγώνα από τα γεγονότα έχει ενδιαφέρον. Από τη μια, φαίνεται να έχει να κάνει με ένα όριο στην άμεση δράση, και με την αναμονή για τα συμβούλια –ή μάλλον για τα ριζοσπαστικοποιημένα συμβούλια– να αποφασίσουν και να επιβάλουν την κοινωνικοποίηση ως πολιτικό μέτρο. Από την άλλη, σύμφωνα με τον Μαξ Χελτς, στο συγκεκριμένο πλαίσιο που συζητούμε, αυτή η πρακτική θα ήταν θνησιγενής καθώς το επίπεδο βίας από τη μεριά του κράτους ήταν τέτοιο που η οχύρωση στα εργοστάσια πολύ απλά θα μετέτρεπε τους εργάτες σε εύκολο στόχο για το πυροβολικό (Gabriel Kuhn, *All Power to the Councils*, σ. 299. Ευχαριστίες στον Ε. για την επισήμανση). Το ενδιαφέρον είναι ότι στο δίλημμα του Ιταλού κομμουνιστή Αμαντέο Μπορντίγκα (*Κατάληψη της εξουσίας ή κατάληψη του εργοστασίου*;, *Il Soviet*, 1920) και σε αντίστιξη με την κόκκινη διετία της Ιταλίας, όπου η κατάληψη του εργοστασίου αναδείχθηκε σε βασική μορφή αγώνα, το κίνημα στη Γερμανία πρόταξε ως στόχο την αντιπαράθεση με τις κρατικές δυνάμεις στο κοινωνικό πεδίο.

θηκε με τους σχεδιασμούς σε επίπεδο ηγεσίας, όμως δείχνει κατά πού πάνε τα πράγματα.

Κάπου εδώ σβήνει η επαναστατική δυναμική. Η τελευταία ενέργεια κατά την οποία το ζήτημα της κοινωνικής χειραφέτησης ετέθη πρακτικά σε μεγάλη κλίμακα ήταν η εξέγερση του 1920, στο λεκανοπέδιο του Ρουρ.

Ανάμεσα στο 1922 και το 1923 οι ριζοσπαστικές μειοψηφίες, τόσο οι κομμουνιστικές όσο και οι αναρχοσυνδικαλιστικές, θα χάσουν πολλά από τα μέλη τους και θα μετατραπούν σε μικρά για τα δεδομένα της εποχής σχήματα, που πια δεν παίζουν σημαντικό ρόλο στην έκβαση των γεγονότων. Σαν μικρά σχήματα θα συνεχίσουν να δρουν σε πιο περιορισμένη κλίμακα, να προωθούν την εργατική αυτοοργάνωση, καθώς και να παράγουν θεωρητικό έργο. Από αυτές τις τάσεις θα προκύψει αργότερα το πολιτικό ρεύμα του συμβουλιακού κομμουνισμού.

Πληθωριστική Κρίση του 1923, «Γερμανικός Οκτώβρης»

Από τα μέσα του 1922 εμφανίζονται έντονες πληθωριστικές τάσεις στη γερμανική οικονομία. Το μάρκο πέφτει συνεχώς. Αυτό καθιστά εξαιρετικά δύσκολη την αποπληρωμή των πολεμικών αποζημιώσεων, και οδηγεί ένα κομμάτι της άρχουσας τάξης στη σκέψη της παύσης πληρωμών. Στις αρχές του 1923 η κρίση μετατρέπεται σε κρίση ραγδαίου πληθωρισμού και η Γερμανία είναι πια ανίκανη να αποπληρώσει τις αποζημιώσεις. Οι σύμμαχοι καταλαμβάνουν την περιοχή του Ρήνου μαζί με το Ρουρ και πλέον απαιτούν και πραγματοποιούν την αποπληρωμή των αποζημιώσεων σε είδος, κατά βάση σε κάρβουνο από τα ανθρακωρυχεία. Θα ξεσπάσουν απεργίες ενάντια στην κατοχή, που όμως έχουν την υποστήριξη ενός κομματιού του γερμανικού κεφαλαίου και της αστικής τάξης. Πολλοί καπιταλιστές σε συμφωνία με την κυβέρνηση συνεχίζουν να πληρώνουν τον μισθό στους απεργούς. Οι Ναζί και τα μέλη των παραστρα-

τιωτικών σχηματισμών³¹ θα προχωρήσουν σε ενέργειες άμεσης δράσης, δολιοφθορές και σαμποτάζ ενάντια στα κατοχικά στρατεύματα. Η κρίση εξαθλιώνει βίαια ευρύτερα στρώματα της γερμανικής κοινωνίας και η ανεργία, που μέχρι τώρα κυμαινόταν ανάμεσα στα 5% και 10%, ανεβαίνει σε ασύλληπτα ποσοστά. Ξεσπούν μαζικές ταραχές σε ολόκληρη τη χώρα, όμως πια οι λεηλασίες και πολλές διαδηλώσεις, στις οποίες συμμετέχουν ξεπεσμένα μικροαστικά στρώματα, έχουν μια αντισημιτική χροιά. Γίνονται στοχευμένες λεηλασίες σε καταστήματα Εβραίων. Η λογική της εθνικής απελευθέρωσης κυριαρχεί και η οπτική της κοινωνικής χειραφέτησης εμφανίζεται ως μέσο για την επίτευξή της. Ναζί και Κομμουνιστές μιλάνε σε κοινές εκδηλώσεις³² και το ίδιο το KPD υιοθετεί αυτούς τους μήνες τη λογική του Εθνικο-Μπολσεβικισμού.³³

31. Τα freikorps διαλύονται επισήμως το 1921 σε συμφωνία με τη συνθήκη των Βερσαλλιών. Τα μέλη τους προσχωρούν με οργανωμένο τρόπο στα νεοσύστατα SA του NSDAP, τη λεγόμενη Μαύρη Ράιχσβερ [*Schwarze Reichswehr*], την οργάνωση Consul, τη λίγκα των Βίκινγκ και άλλους παρόμοιους εθνικιστικούς παραστρατιωτικούς σχηματισμούς.

32. Η Ρουθ Φίσερ, μέλος της κεντρικής επιτροπής του KPD θα μιλήσει σε μια εκδήλωση που ήταν παρόντα μέλη του ναζιστικού κόμματος με τον παρακάτω τρόπο: «Φωνασκείτε ενάντια στο εβραϊκό κεφάλαιο κύριοι; Όποιος καταδικάζει το εβραϊκό κεφάλαιο έχει ήδη εμπλακεί στην ταξική πάλη, ακόμη κι αν δεν το καταλαβαίνει. Είστε ενάντια στο εβραϊκό κεφάλαιο και θέλετε να εξολοθρεύσετε τους χρηματιστές. Και καλά κάνετε. Τσακίστε τους Εβραίους καπιταλιστές με τις μπότες σας, κρεμάστε τους από τα φανάρια, σβήστε τους από τον χάρτη. Όμως τι θα κάνετε για το μεγάλο κεφάλαιο, τους Κλέκνερ, τους Στίνες;» (Pfeinfert, Franz, *Die schwarzweiszrote Pest im ehemaligen Spartakusbund*, 1923)

33. Οι αποδυναμωμένες πια κομμουνιστικές τάξεις γύρω από το KAPD προσπάθησαν να αντιπαρατεθούν σε αυτή την εθνικιστική στροφή του KPD με μια διεθνιστική προκήρυξη με τίτλο «Φυλετική ή ταξική πάλη;» (περιοδικό *Ο Άνεργος*, Μάης 1923), στην οποία εκφράζεται η άποψη ότι η μετατροπή των γερμανοεβραίων σε αποδιο-

Τον Μάη το επίσημο KPD θα βγάλει προκήρυξη που μιλά για «την κυβέρνηση που ντροπιάζει το έθνος και προδίδει τον λαό» και για ένα διάστημα θα συνεχίσει σε αυτό το ύφος. Στην κεντρική του επιτροπή εμφανίζεται η άποψη ότι η γερμανική αστική τάξη σε αυτό το πλαίσιο παίζει έναν αντικειμενικά επαναστατικό ρόλο. Σε διάφορα κρατίδια το KPD συνεργάζεται με το SPD σε μια μετωπική λογική για την εγκαθίδρυση «εργατικών κυβερνήσεων». Όλη αυτή η ιδεολογική σύγχυση του 1923 εντέλει συγκεκριμενοποιείται σε μια πολιτική που λέει ότι η κατάσταση είναι αντικειμενικά προεπαναστατική και άρα το καθήκον του κόμματος είναι η προετοιμασία μιας ένοπλης εξέγερσης.

Σε διάφορες περιοχές της Γερμανίας οι φασίστες αποκτούν πραγματική δύναμη, προετοιμάζονται για εμφύλιο πόλεμο και οραματίζονται μια πορεία προς το Βερολίνο, κατ' αναλογία με την πορεία προς τη Ρώμη του Μουσολίνι. Το KPD στήνει τις λεγόμενες προλεταριακές εκατονταρχίες και οργανώνεται σε συμφωνία με την *Κομμουνιστική Διεθνή* για ένα ένοπλο πραξικόπημα, στην ουσία μια παρωδία της επανάστασης του Οκτώβρη στη Ρωσία. Αυτή η δράση ονομάστηκε «*Γερμανικός Οκτώβρης*».

Ορίζεται μια ημερομηνία προς τα τέλη Οκτώβρη. Μέσα στο KPD υπάρχει διχογνωμία για το αν πρέπει να γίνει, όμως εντέλει σε διάφορες πόλεις και κυρίως στο Αμβούργο κηρύσσεται γενική απεργία και ο ένοπλος βραχίονας του κόμματος προχωρά σε επιθέσεις στα αστυνομικά τμήματα και αποπειράται να καταλάβει δημόσια κτήρια. Η εργατική τάξη γενικά δεν ακολουθεί, και η όλη προσπάθεια μένει χωρίς συνέχεια. Από εδώ και πέρα μπαίνουν μπρος άλλου τύπου αλληλουχίες μέσα στον γερμανικό σχηματισμό που θα οδηγήσουν εντέλει στο 1933.

πομπαίο τράγο δεν μπορεί παρά να οδηγει στην ένταξη του προλεταριάτου στο έθνος-λαό, αποπροσανατολίζοντάς το έτσι από τον πραγματικό αντίπαλο, που είναι το ίδιο το κεφάλαιο ως κοινωνική πραγματικότητα και όχι ως άθροισμα από άτομα-μέλη της τάξης των καπιταλιστών.

* * *

Το πρώτο πράγμα που αναδεικνύεται από τη γερμανική επανάσταση είναι ότι η διεθνιστική οπτική, ο επαναστατικός ντεφαιτισμός, η αντίληψη ότι ο κύριος εχθρός βρίσκεται μέσα στη χώρα ανήκει στα μίνιμουμ ενός σχεδίου που θέλει να συμβάλει στην υπόθεση της κοινωνικής χειραφέτησης. Δεν μπορεί να υπάρξει εργατική χρήση του έθνους ή του λαού. Στη γενίκευσή του, αυτό σημαίνει ότι οι εθνικοαπελευθερωτικοί αγώνες δεν αποτελούν αγώνες που συμβάλλουν στην υπόθεση του κομμουνισμού. Ο αντι-ιμπεριαλισμός στον βαθμό που σημαίνει τη συστράτευση με τη μια ή την άλλη ανερχόμενη αστική τάξη αποτελεί μια ιδεολογία για κρατική χρήση.

Η συστράτευση των παραδοσιακών εργατικών οργανώσεων με το κεφάλαιο και το κράτος αποτελεί παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο οι μεσολαβήσεις που δημιουργεί ιστορικά το προλεταριάτο για την υπεράσπιση των συμφερόντων του αλλά και για τη χειραφέτησή του, όπως εργατικά κόμματα και συνδικάτα, μέσα στην ιστορική εξέλιξη, μετατρέπονται σε μορφές που το δένουν στον κόσμο του κεφαλαίου και στρέφονται εναντίον του, με τον πιο αμείλικτο τρόπο. Όμως το ίδιο μπορεί να ισχύσει και για τις οργανωτικές μορφές που γεννιούνται από μια διαδικασία ανατρεπτικού αγώνα, όπως τα εργατικά συμβούλια, τα οποία μπορούν κάλλιστα να χρησιμοποιηθούν εναντίον του αγώνα.³⁴

34. Αυτή η «διαλεκτική» είχε αναγνωριστεί ήδη από τη θεωρητικοποίηση που αναπτύχθηκε μέσα στα γεγονότα: «Η ανάπτυξη της επανάστασης είναι η διαδικασία αυτοχειραφέτησης του προλεταριάτου από αυτή την εξάρτηση, από την παράδοση των περασμένων εποχών – τούτη η αυτοχειραφέτηση μπορεί να γίνει πραγματικότητα μόνο μέσα από την ίδια την εμπειρία του αγώνα. Εκεί που ο καπιταλισμός έχει ιστορία αιώνων και άρα η πάλη των εργατών λαμβάνει χώρα εδώ και αρκετές γενιές, το προλεταριάτο έπρεπε σε κάθε περίοδο να αναπτύσει μεθόδους, μορφές και μέσα βοήθειας του

Εν συντομία, δεν υπάρχει μια οργανωτική μορφή που να εγγυάται ένα ριζοσπαστικό περιεχόμενο.

Το δημοκρατικό κράτος –και μάλιστα στην πιο αριστερή, προοδευτική, μεταρρυθμιστική μορφή του– μπορεί κάλλιστα να δράσει με τον πιο αυταρχικό, κτηνώδη, δολοφονικό τρόπο για να υπερασπιστεί κεφάλαιο και πατρίδα – και μάλιστα στο όνομα του σοσιαλισμού, της εργασίας, και της κοινωνικής ευημερίας.

Στον παγκόσμιο κύκλο αγώνων του 1917-1921, στον οποίον ανήκει και η γερμανική επανάσταση, εμφανίζονται οι όροι, και μόνο οι όροι, για ό,τι οι Καταστασιακοί θα ονομάσουν ενιαία κριτική, για μια συνολική πάλη ενάντια σε κάθε όψη αυτού του

αγώνα που να αναλογούν στην αντίστοιχη βαθμίδα ανάπτυξης του καπιταλισμού. Στη συνέχεια αυτές οι μέθοδοι και οι μορφές πάλης έπαυαν να θεωρούνται ως αυτό που πραγματικά είναι, δηλ. προσωρινής φύσης αναγκαιότητες, και εξυψώνονταν σε αμετάβλητες, απολύτως καλές, ιδεολογικά αποθεωμένες μορφές πάλης. Με την πάροδο του χρόνου μεταβάλλονταν σε δεσμά που εμποδίζουν την ανάπτυξη [νέων μορφών πάλης] και έπρεπε κάθε φορά να γίνουν κομμάτια. Την ώρα που η τάξη έμπαινε σε μια φάση έντονων ανατροπών και ανάπτυξης, η ηγεσία παρέμενε στάσιμη, ως εκφραστής μιας ορισμένης φάσης. Η ισχυρή της επίδραση μπλόκαρε το κίνημα· οι μορφές δράσης γίνονταν δόγματα και οι οργανώσεις μεταβάλλονταν σε αυτοσκοπό, δυσχεραίνοντας κι άλλο τον προσανατολισμό και την προσαρμογή στις νέες συνθήκες πάλης. Αυτό ισχύει και τώρα. Κάθε φάση ανάπτυξης της ταξικής πάλης πρέπει να ξεπεράσει την παράδοση των προηγούμενων φάσεων, για να μπορέσει να αναγνωρίσει και να φέρει σε πέρας τα δικά της καθήκοντα – μόνο που τώρα αυτή η ανάπτυξη συντελείται με πολύ γρηγορότερους ρυθμούς. Από την ίδια τη διαδικασία του αγώνα αναπτύσσεται η επανάσταση. Το ίδιο το προλεταριάτο γεννά τις αντιστάσεις που πρέπει μετά να υπερβεί. Στο ξεπέρασμά τους, το προλεταριάτο υπερβαίνει και τους δικούς του περιορισμούς και ωριμάζει για τον κομμουνισμό». (Πάνεκουκ, Παγκόσμια Επανάσταση και Κομμουνιστική Τακτική, 1920)

γερασμένου κόσμου. Το 1917-1921 αυτό το σχέδιο απέτυχε, η πρακτική σύνθεση δεν επετεύχθη.³⁵

Αυτό που επιτυγχάνεται μέσα στην αποτυχημένη γερμανική επανάσταση είναι η υλοποίηση και θεωρητικοποίηση της ρήξης ανάμεσα στη σοσιαλδημοκρατική οπτική και τον ριζοσπαστικό προσανατολισμό. Αυτή τη ρήξη πρέπει να την εντοπίσουμε στα αριστερά του *Σπάρτακου*, να κατανοήσουμε δηλαδή τον *Σπάρτακο* αλλά και τους Μπολσεβίκους, σαν το όριο του παλιού εργατικού κινήματος. Θεμελιώδες περιεχόμενο της ρήξης είναι μια αλλαγή στη σχέση ανάμεσα σε ριζοσπαστικές μειοψηφίες και την ίδια την τάξη.

Μέσα στα γεγονότα, μια εξαιρετικά διευρυμένη και ταξικά πολωμένη πολιτική σφαίρα παρέμεινε το προνομιακό πεδίο της ταξικής δράσης. Το σύνθημα «*Όλη η εξουσία στα συμβούλια*» σε αυτό το πλαίσιο σήμαινε το εξής: η εργατική τάξη με την ταξική της δράση εγκαθιδρύει ένα δίκτυο εργατικών

συμβουλίων, στο οποίο αστοί και μεσαία στρώματα δεν έχουν πλήρη πολιτικά δικαιώματα. Αυτή η συμβουλευτική εξουσία με τη σειρά της θα επιβάλει μια σειρά από μέτρα, με βασικό την κοινωνικοποίηση της παραγωγής, από τα οποία μέτρα θα προκύψει σε δεύτερο χρόνο το επιθυμητό ξεπέραςμα της ταξικής κοινωνίας.

Σε συνάφεια με το παραπάνω, οι σπασμωδικές αλλά υπαρκτές κινήσεις άμεσης απαλλοτρίωσης έμειναν εκτός της κύριας θεωρητικοποίησης της περιόδου, με λίγες μη-συστηματικές εξαιρέσεις. Ίσως πρόκειται για ένα γενικό όριο της εποχής, ίσως να έπαιξε κάποιο ρόλο το ότι τα υποκείμενα πίσω από αυτές τις κινήσεις δεν είχαν ισχυρή φωνή μέσα στην προλεταριακή δημόσια σφαίρα. Ενώ συμβαίνει ένας ευρύτατος διάλογος γύρω από το περιεχόμενο της κοινωνικοποίησης, αυτές οι ενέργειες μένουν εν πολλοίς ανεξέταστες.³⁶ Η πολιτική επικράτησε, και μάλιστα η πολιτική με τα όπλα.

35. Ήταν αυτή η ήττα προδιαγεγραμμένη αναφορικά με τη Γερμανική Επανάσταση; Αν τοποθετηθούμε στη σκοπιά της *Realpolitik*, δεν μπορούμε παρά να απαντήσουμε με ένα ναι. Οι ριζοσπαστικές τάσεις παρέμειναν μειοψηφικές και το προλεταριάτο δεν προέβη στο αποφασιστικό βήμα, από το οποίο εξαρτώνται τα υπόλοιπα – τη διαδικασία κατάργησης του χρήματος, της μισθωτής εργασίας και της εμπορευματικής ανταλλαγής. Όμως αυτό που διαβάζουμε μέσα στην ιστορία σαν μια ορισμένη αλληλουχία γεγονότων που οδηγεί στην ήττα, δεν είναι παρά η επικράτηση του κεφαλαίου ενάντια στη δυναμική της κοινωνικής εκτροπής. Η επανάσταση, ως διαδικασία κατάργησης του κεφαλαίου, δεν μπορεί παρά να συλληφθεί και ως κατάλυση της κυριαρχίας του παρελθόντος πάνω στο παρόν ή με άλλα λόγια, ως κατάλυση του ντετερμινισμού που ενυπάρχει σε κάθε αλλοτριωτική κοινωνική σχέση και αποτελεί έκφραση της ταξικής κυριαρχίας, της ταξικής πάλης από τη σκοπιά του κεφαλαίου. Ως διαδικασία η επανάσταση ενάντια στο κεφάλαιο αναπτύσσεται ως αποτέλεσμα που ξεπερνά τις ιστορικές του προϋποθέσεις. Από αυτή την οπτική, το να λέμε ότι αυτή η ασυνέχεια ήταν ή δεν ήταν εφικτή δεν έχει ιδιαίτερο νόημα. Μπορούμε να κατανοήσουμε ως ένα βαθμό. Από εκεί και πέρα αρχίζει η εκλογίκευση.

36. Στο κατοπινό πολιτικό ρεύμα του συμβουλευτικού κομμουνισμού αυτή η απουσία έδρασε με δυο εν πολλοίς διακριτούς τρόπους. Η πρώτη οπτική υποβιβάζει τη σπουδαιότητα των γεγονότων, θεωρώντας τα ως τον επίλογο του επαναστατικού κύματος μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Προκύπτει το συμπέρασμα ότι μόνο μια ευθεία επίθεση στο σύστημα της μισθωτής εργασίας μπορεί να προσδώσει ριζοσπαστικό περιεχόμενο σε πολιτικές μορφές όπως τα εργατικά συμβούλια. Παράδειγμα αυτού του τρόπου σκέψης είναι ο Πωλ Μάτικ.

Η δεύτερη είδε το κίνημα των συμβουλίων ως την απαρχή ενός νέου εργατικού κινήματος. Ο χαμένος κρίκος μιας αρνητικής προλεταριακής δραστηριότητας αντικαθίσταται στο επίπεδο της θεωρίας από μια θετική ανάγνωση των κατηγοριών του κεφαλαίου (και του *Κεφαλαίου του Μαρξ*), σύμφωνα με την οποία, για παράδειγμα, ο κοινωνικά αναγκαίος χρόνος εργασίας παρέχει το συνδεδετικό υλικό που προσδίδει υπόσταση στο συμβουλευτικό σύστημα. Παράδειγμα αυτής της θεωρητικής στάσης είναι το έργο της Ομάδας Διεθνών Κομμουνιστών (GIK), *Θεμελιώδεις Αρχές της Κομμουνιστικής Παραγωγής και Διανομής* (1930).

Η στρατιωτικοποίηση του κοινωνικού ζητήματος και άρα της ταξικής πάλης (ο «ταξικός εμφύλιος πόλεμος») μακράν από το να αποτελεί το ζενίθ της ριζοσπαστικότητας, αποτελεί τον τρόπο με τον οποίον απαντά το κεφάλαιο σε μια ακραία όξυνση των ταξικών αγώνων, μπροστά στον κίνδυνο αυτοί οι αγώνες να μετατραπούν σε επαναστατική πάλη, σε πάλη δηλαδή για την κατάργηση του συστήματος της μισθωτής εργασίας. Δεν υπάρχει τρόπος για τους υποτελείς να αντιπαρατεθούν στρατιωτικά στο ίδιο επίπεδο με το κράτος χωρίς να μετατραπούν σε κάτι άλλο· η στρατιωτικοποίηση μεταφέρει τον ταξικό ανταγωνισμό στο γήπεδο του αντιπάλου, εκεί που παίζουν μπάλα μόνο κράτη ή δυνητικά κράτη. Μόνο μια εργατική τάξη οργανωμένη ως δυνητικός κρατικός μηχανισμός μπορεί να υπερνικήσει το αστικό κράτος στο δικό του γήπεδο. Το εξαιρετικά δύσκολο σε τέτοιες ακραίες συνθήκες είναι να δράσει το προλεταριάτο μέσα στον επιβαλλόμενο από το κεφάλαιο ταξικό πόλεμο με τρόπο ντεφαιτιστικό,³⁷ να λιποτακτήσει δηλαδή και από αυτή τη στρατιωτικοποίηση, και να χρησιμοποιήσει τη θέση του στην οικονομία έτσι ώστε να την καταστρέψει –και τη θέση και την οικονομία– διαλύοντας με αυτόν τον τρόπο και τον ιστορικό όρο ύπαρξης για κάθε στρατό και για κάθε πόλεμο.

37. Προφανώς δεν μιλούμε για πασιφισμό. Αν μιλούμε για κάτι είναι για μια βίαιη δραστηριότητα η οποία να διαπλέκεται με τον μετασχηματισμό της κοινωνικής μορφής, υποσκάπτοντας έτσι τον όρο ύπαρξης του αντιπάλου, αλλά και του ίδιου του προλεταριάτου. Μια σύντομη αλλά επαρκής διαπραγμάτευση του θέματος μπορεί να βρεθεί στην ενότητα «Βία και Καταστροφή του Κράτους» (Ζιλ Ντωβέ, *Κομμουνιστικοποίηση*). Ακόμα, σε πολύ υψηλότερο επίπεδο αφαίρεσης, στο *Κριτική της Βίας* του Βάλτερ Μπένγιαμιν (1921).

Βιβλιογραφία

Με έντονους χαρακτήρες σημειώνονται οι σημαντικότερες πηγές.

Ως κύριο αρχείο αναφοράς για κείμενα και πηγές της περιόδου χρησιμοποιήθηκε η ιστοσελίδα της *Association Archives Antonie Pannekoek*, <http://www.aaap.be>

A.A.. (2009) *Reform or Revolution? Η σχέση ανάμεσα στο πολιτικό και το κοινωνικό στα πλαίσια της Β' Διεθνούς*, Κινούμενοι Τόποι.

Baumgarten, S. (1986). *Aufstand der Avantgarde: die Märzaktion der KPD, 1921*. Frankfurt New York: Campus.

Ben, Scott. (2000). *The Origins of the Freikorps: A Reevaluation*. *University of Sussex Journal of Contemporary History*, 1 (2000)

Bock, H. (1976). *Geschichte des linken Radikalismus in Deutschland: e. Versuch*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Bock, H. (1993). *Syndikalismus und Linkskommunismus von 1918 bis 1923: ein Beitrag zur Sozial- und Ideengeschichte der frühen Weimarer Republik*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

Bourrinet, P. (2017). *The Dutch and German communist left (1900-68): 'Neither Lenin nor Trotsky nor Stalin!' 'All workers must think for themselves*. Leiden Boston: Brill.

Broué, P., Birchall, I. & Pearce, B. (2005). *The German Revolution, 1917-1923*. Leiden Boston: Brill.

Chołuj, B. (1991). *Deutsche Schriftsteller im Banne der Novemberrevolution 1918: Bernhard Kellermann, Lion Feuchtwanger, Ernst Toller, Erich Mühsam, Franz Jung*. Wiesbaden: Deutscher Universitäts-Verlag.

- Clapham, J., Power, E., Postan, M., Rich, E., Miller, E., Wilson, C., Habakkuk, H., Mathias, P. & Pollard, S. (1941). *The Cambridge economic history of Europe*. Cambridge England New York: University Press.
- Cliff, T. (1984). *Class Struggle and Women's Liberation*
- Danyluk, R. (2012). *Befreiung und soziale Emanzipation Rätebewegung, Arbeiterautonomie und Syndikalismus*. Lich/Hessen: Ed. AV.
- Dauvé Gilles, *The Communist Left in Germany 1918-1921*.**
- Davis, B. (2000). *Home fires burning: food, politics, and everyday life in World War I Berlin*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Dillon, Christopher. "We'll Meet Again in Dachau': The Early Dachau SS and the Narrative of Civil War." *Journal of Contemporary History*, vol. 45, no. 3, 2010, pp. 535–554.
- Dreetz, D., Gessner, K. & Sperling, H. (1988). *Bewaffnete Kämpfe in Deutschland 1918-1923*. Berlin: Militärverlag der Deutschen Demokratischen Republik.
- FAU Duisburg, März 1920. *Die vergessene Revolution im Ruhrgebiet*. Syndikat-A.
- Gerber, J. (1989). *Anton Pannekoek and the socialism of workers' self-emancipation, 1873-1960*. Dordrecht Boston Amsterdam: Kluwer Academic International Institute of Social History.**
- Gordon, M. (2006). *Voluptuous panic: the erotic world of Weimar Berlin*. Los Angeles, Calif: Feral House.
- Haffner, S. (1979). *Die deutsche Revolution 1918/19: wie war es wirklich*. München: Kinkler.**
- Hake, S. (2017). *The Proletarian Dream: Socialism, Culture, and Emotion in Germany, 1863-1933*. Berlin Boston: De Gruyter.
- Harman, C. *Η Χαμένη Επανάσταση. Γερμανία 1918-1923*. Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο.
- Heynen, R. (2015). *Degeneration and revolution: radical cultural politics and the body in Weimar Germany*. Leiden: Brill.
- Hoffrogge, R., Keady, J. & Desai, R. (2015). *Working class politics in the German Revolution: Richard Müller, the revolutionary shop stewards and the origins of the council movement*. Leiden, Netherlands: Brill.
- Internationalist Communist Group, *The Revolutionary Movement in Germany, 1918-1923*
- Jones, M. (2016). *Founding Weimar: violence and the German Revolution of 1918-1919*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.
- Jurado, C. & Bujeiro, R. (2001). *The German Freikorps, 1918-23*. Oxford: Osprey.
- Kampf, A. (2016). *Frauenpolitik und politisches Handeln von Frauen während der Bayerischen Revolution 1918/19*.
- Kuhn, G. (2012). *All power to the councils!: a documentary history of the German Revolution of 1918-1919*. Oakland, Calif: PM Press.
- Laporte, N. & Hoffrogge, R. (2017). *Weimar communism as mass movement, 1918 – 1933*. Chadwell Heath: Lawrence & Wishart.
- Manfred Herzer (1995) Communists, Social Democrats, and the Homosexual Movement in the Weimar Republic, *Journal of Homosexuality*, 29:2-3.

- Mattick, P., Buckmiller, M., Plutte, C. & Geoffroy, M. (2013). *Die Revolution war für mich ein grosses Abenteuer: Paul Mattick im Gespräch mit Michael Buckmiller*. Münster: Unrast.
- Prudhommeaux, A. Σπάρτακος. Η Κομμούνια του Βερολίνου 1919. Διεθνής Βιβλιοθήκη.**
- Rachleff, P. (1976). *Marxism and council communism: the foundation for revolutionary theory for modern society*. New York: Revisionist Press.**
- Rieger, W. (1987). *Glückstechnik und Lebensnot: Leben und Werk Franz Jungs*. Freiburg i. Br: Ça-Ira-Verlag.
- Roseman, M. (1995). *Generations in conflict: youth revolt and generation formation in Germany, 1770-1968*. Cambridge New York: Cambridge University Press.
- Roth, K. H. Ebbinghaus, A. Το Άλλο Εργατικό Κίνημα. Αρχείο 71.**
- Roth, G. (2015). *Marxism in a lost century: a biography of Paul Mattick*. Leiden Boston: Brill.
- Ρούγκε, Β. *Η επανάσταση του Νοέμβρη 1918 στη Γερμανία*, Σύγχρονη Εποχή.
- Salzmann, S. (2003). *Great Britain, Germany, and the Soviet Union: Rapallo and after, 1922-1934*. London Rochester, NY: Royal Historical Society Boydell Press.
- Schorske, C. (1983). *German social democracy, 1905-1917: the development of the great schism*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.**
- Sharp, I. & Stibbe, M. (2011). *Aftermaths of war: women's movements and female activists, 1918-1923*. Leiden Boston: Brill.
- Siegfried, D. (2004). *Das radikale Milieu: Kieker Novemberrevolution, Sozialwissenschaft und Linksradikalismus 1917-1922*. Wiesbaden: Deutscher Universitäts-Verlag.
- Theweleit, K. (1987). *Male fantasies*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Usborne, C. (2014). *Politics of the body in weimar germany: women's reproductive rights and duties*. Place of publication not identified: Palgrave Macmillan.
- Walter Fähnders (1995) Anarchism and Homosexuality in Wilhelmine Germany, *Journal of Homosexuality*, 29:2-3, 117-154.
- Weipert, A. (2015). *Die zweite Revolution Rätebewegung in Berlin 1919/1920*. Berlin: Be.bra-Wiss.-Verl.**
- Whisnant, C. (2016). *Queer identities and politics in Germany: a history, 1880-1945*. New York, NY: Harrington Park Press.
- Winter, Jay and Cole, Joshua. (1993). Fluctuations in infant mortality rates in Berlin during and after the First World War. *European Journal of Population/Revue Européenne de Démographie*, 9: 235-263.